

Förslag till program för CAP:s miljöeffekter

– uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken

Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet lämnar här sitt förslag till program för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken miljöeffekter. Under perioden 2010–2014 föreslås att projektet CAP:s miljöeffekter ska:

- Snabbt och framsynt leverera policyrelevanta resultat för regional nivå, nationell nivå och EU-nivå.
- Redovisa de viktigaste miljöeffekterna av jordbrukspolitiken inklusive relevant lagstiftning.
- Ta ett helhetsgrepp på miljöfrågorna och sätta dem i ett sammanhang genom att ha ett samhällsekonomiskt perspektiv och beräkna olika styrmedels kostnadseffektivitet.

Förslag till program för CAP:s miljöeffekter

– uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken

Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har fått i uppdrag att föreslå ett program för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitikens miljöeffekter. Denna rapport är vårt samlade programförslag.

Programmet tar sikte på 2014 och den nya finansiella perioden för jordbrukspolitiken. Därför prioriteras analyser som är framåtsyftande och presentation av scenarier som kan ligga till grund för beslut om förändrade åtgärder.

I rapporten beskrivs ett antal processer som kan komma att påverka jordbrukspolitiken under och efter programperioden. Dessa ska projektet följa och bidra till genom sitt utvärderingsarbete under perioden 2010-2014.

Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet

Redaktör
Sofia Blom

Foto på omslaget:
Urban Wigert

Programme proposal for follow-up and evaluation of the environmental effects of the Common Agricultural Policy

The Board of Agriculture, the Environmental Protection Agency and the National Heritage Board in Sweden have been commissioned to put forward a programme for follow-up and evaluation of the environmental effects of the Common Agricultural Policy in the EU (CAP). This document is our joint proposal.

The programme has in view the new financial period for CAP starting in 2014. Hence analyzes and presentation of different scenarios and their environmental effects will be prioritized. The results are to be a basis for upcoming decisions about both policy and implementation.

The programme describes a number of processes that are likely to influence CAP. The project will follow and contribute to these processes with analyzes during the period 2010-2014.

The Swedish Board of Agriculture, the Swedish Environmental Protection Agency
and the Swedish National Heritage Board

Editor
Sofia Blom

Photo on the cover:
Urban Wigert

Sammanfattning

Jordbruksverket, Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket redovisar här ett programförslag för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken miljöeffekter för perioden 2010-2014. Programmet är utarbetat i enlighet med ett regeringsuppdrag till de tre myndigheterna. Motsvarande verksamhet har bedrivits i projektform under namnet *CAP:s miljöeffekter* sedan 1996. Föreslaget program bygger på erfarenheter från tidigare arbete.

Vi föreslår att ett av projektets syften ska vara att ta fram underlag inför den gemensamma jordbrukspolitiken från år 2014, då en ny finansiell period inleds. Projektet ska därför prioritera analyser som är framåtsyftande samt presentera scenarier och underlag för beslut om förändrade åtgärder i kommande reformer.

Under perioden 2010 – 2014 ska projektet:

- Snabbt och framsynt leverera policyrelevanta resultat för regional nivå, nationell nivå och EU-nivå.
- Redovisa de viktigaste miljöeffekterna av jordbrukspolitiken inklusive relevant lagstiftning.
- Ta ett helhetsgrepp på miljöfrågorna och sätta dem i ett sammanhang genom att ha ett samhällsekonomiskt perspektiv och beräkna olika styrmedels kostnadseffektivitet.

Programmet beskriver fem temaområden inom vilka studier ska genomföras; *Fördjupade miljöstudier, Styrmedel/politik, Hur fungerar jordbrukssektorn?, Internationella studier och Metodutveckling*. För övrigt lämnas endast exempel på vad projektet kan komma att genomföra för studier inom dessa teman. Detta för att tillåta projektet att anpassa sig till förändringar som sker under programperioden och kunna prioritera utifrån aktuella förutsättningar.

Viktiga processer som projektet kommer att behöva följa och bidra till genom sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete identifieras i programmet. Exempel på sådana är den nya finansiella perioden för jordbrukspolitiken och nytt landsbygdsprogram med start 2014, genomförande av hälsokontrollen, samarbetet kring Baltic Sea Action Plan och utvecklingen av ett handlingsprogram för minskade växtnäring- och växthusgasförluster från jordbruket.

Projektet har ambitionen att sprida sina resultat i vidare kretsar än tidigare och att öka andra myndigheters och organisationers delaktighet i projektplaneringen. Resultat likväl som prioriteringar av nya studier kommer att diskuteras bland annat vid årliga seminarier med en bred målgrupp.

Kostnaden för att genomföra projektet beräknas till 28,75 miljoner kronor, varav 11,5 miljoner bör belasta anslag *1:25 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket*. I övrigt kan projektet finansieras inom ramen för respektive myndighets befintliga anslag.

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	Målbeskrivning.....	1
1.2	Utvärdering av jordbrukspolitiken effekter på landsbygdsutveckling.....	2
2	Utvärdering av innevarande programperiod	3
2.1	Kvalitativ utvärdering.....	3
2.2	Kvantitativt.....	5
3	Avgränsning mot andra utvärderingar.....	6
3.1	Arbetsätt inom projektet CAP:s miljöeffekter	6
3.2	Övervakning och utvärdering av landsbygds-programmet 2007-2013	7
3.3	Miljömålsuppföljning	8
4	Koppling till miljöpolitiken	10
4.1	EU:s sjätte miljöhandlingsprogram	10
4.2	Relevanta EU-direktiv	11
5	Processer i anslutning till programperioden - globalt, inom EU och nationellt	13
5.1	WTO	13
5.2	Ny finansiell period, förändrad jordbrukspolitik och nytt landsbygdsprogram med start 2014	13
5.3	Genomförande av hälsokontrollen	14
5.4	Natura 2000	14
5.5	Havs- och vattenpolitik.....	14
5.6	Energi- och klimatpolitik.....	15
5.7	Handlingsprogram för växtskydd	16
5.8	Övrigt.....	16
6	Programmets inriktning	20
6.1	Styrmedel/politik	21
6.2	Fördjupade miljöstudier.....	22

6.3	Hur fungerar jordbrukssektorn?	22
6.4	Internationella studier	23
6.5	Metodutveckling.....	23
7	Kommunikationsplan.....	25
8	Administrativt.....	27
8.1	Projektorganisation.....	27
8.2	Ekonomi	27
8.3	Utvärdering av föreslaget program.....	28
9	Referenser	29

Bilaga 1 - Projektdeltagare

Bilaga 2 - Sändlista för remiss av programförslag

Bilaga 3 - Utvärdering av projektet "Cap:s miljöeffekter"

Bilaga 4 - Publicerade rapporter

Bilaga 5 - Andra viktiga undersökningar och inventeringar

1 Inledning

Sedan 1996 har Jordbruksverket i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket utvärderat jordbrukspolitikens miljöeffekter. Arbetet har drivits i form av ett projekt som kallats *CAP:s miljöeffekter* (CAP = Common Agricultural Policy, dvs. EU:s gemensamma jordbrukspolitik).

Nu har de tre myndigheterna fått i uppdrag att utarbeta ett förslag till nytt program för utvärderingen för perioden 2010-2014:

Jordbruksverket ska i samråd med Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket föreslå ett program för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitikens miljöeffekter för perioden 2010-2014. Uppföljningen och utvärderingen ska göras i relation till miljökvalitetsmålen, bl.a. utsläpp av växthusgaser och klimatpåverkan samt åtagandena i Natura 2000, EG:s ramdirektiv för vatten samt andra regelverk och processer.

Politikens miljöeffekter på gemenskapsnivå samt motsvarande arbete i andra länder och inom kommissionen bör följas.

Programmet ska vara utformat så att uppföljningen även beaktar i vilken mån som den av jordbrukspolitiken uppnådda miljönyttan kan uppnås genom andra mer kostnadseffektiva styrmedel utanför jordbrukspolitiken.

I programmet ska det finnas en flexibilitet att kunna analysera konsekvenser av eventuella förändringar i politiken. Arbetet med den gemensamma jordbrukspolitikens miljöeffekter ska ha som huvudsakligt syfte att utgöra ett underlag för Sveriges arbete med att förändra den gemensamma jordbrukspolitiken samt utgöra ett underlag för svenska beslut om hur den gemensamma jordbrukspolitiken ska tillämpas i Sverige.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2009. Jordbruksverket har samordningsansvar för redovisning av uppdraget.

Det huvudsakliga arbetet med att utarbeta det nya programmet har utförts av en projektgrupp (bilaga 1) med representanter för de tre myndigheterna som fått uppdraget och representanter för länsstyrelserna. Flera avstämningar har gjorts med den ordinarie styrgruppen för *CAP:s miljöeffekter* (bilaga 1). Vi har också inhämtat synpunkter genom att remittera programförslaget till andra myndigheter och organisationer (bilaga 2).

1.1 Målbeskrivning

Ett av projektets syften är att ta fram underlag inför den gemensamma jordbrukspolitiken från år 2014, då en ny finansiell period inleds. Därför prioriteras analyser som är framåtsyftande samt presentation av scenarier och underlag för beslut om förändrade åtgärder.

Under perioden 2010 – 2014 är projektets mål att:

- Snabbt och framsynt leverera policyrelevanta resultat för regional nivå, nationell nivå och EU-nivå.
- Redovisa de viktigaste miljöeffekterna av jordbrukspolitiken inklusive relevant lagstiftning.
- Ta ett helhetsgrepp på miljöfrågorna och sätta dem i ett sammanhang genom att ha ett samhällsekonomiskt perspektiv och beräkna olika styrmedels kostnadseffektivitet.

För god måluppfyllelse ska projektet samverka med och komplettera myndigheternas övriga utredningsverksamhet. Kommunikation av projektets resultat och ökad delaktighet för aktörer utanför projektet är viktigt och beskrivs i kapitel 7.

1.2 Utvärdering av jordbrukspolitikens effekter på landsbygdsutveckling

Det aktuella uppdraget gäller specifikt utvärdering av miljöeffekter. Sveriges landsbygdsprogram behandlar både miljö- och landsbygdsutveckling. Därför går det inte alltid att avgränsa tydligt vad projektet *CAP:s miljöeffekter* ska omfatta. Projektet gör en ansats att belysa även landsbygdsaspekter i den mån det går att koppla ihop med miljöeffekter. Det finns dock ett behov av en förstärkning när det gäller landsbygdsfrågor. Detta tas dock inte upp närmare i denna rapport.

2 Utvärdering av innevarande programperiod

2.1 Kvalitativ utvärdering

Under våren 2009 utvärderades senaste programperioden 2004-2008 av *CAP:s miljöeffekter*. Syftet var att utvärdera hur projektet fungerat hittills och få information om kvalitén i projektets rapporter och dess policyrelevans.

För utvärderingen anlätades en extern utvärderare, som var väl insatt i jordbruksfrågor. Några av frågeställningarna som behandlades i utvärderingen var:

1. Har vi gjort det vi är satta att göra?
2. Har vårt arbete haft relevans för policyarbetet kring jordbrukspolitiken?
3. Har vi gjort det som varit mest relevant under perioden 2004-2008?
4. Vad håller våra rapporter för kvalité?

Utvärderingen bygger på intervjuer med 12 aktörer med inblick i, och intresse av *CAP:s miljöeffekter*. Intervjuerna genomfördes via telefon. Avsikten var att intervjua personer med god inblick i *CAP:s miljöeffekter* och med spridning bland olika organisationer på den jordbrukspolitiska arenan. Utvärderaren intervjuade personer från organisationer och myndigheter såsom Jordbruksdepartementet, Miljödepartementet, Universiteten, LRF, Naturskyddsföreningen, Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket.

I den färdiga utvärderingsrapporten framträder ett positivt huvudintryck. Projektet *CAP:s miljöeffekter* har ett gott förtroende hos merparten av intressenterna. De intervjuade var väl överens – rapporterna håller god kvalitet, är lättlästa, relevanta metoder har använts, de håller vad man lovar och de är trovärdiga. Rapporternas innehåll uppfattas som relevant och svarar i många stycken mot målgruppernas upplevda behov.

Intervjupersonerna var med något undantag nöjda med inriktningen på *CAP:s miljöeffekters* arbete. Samtidigt fanns önskemål om att studera nya områden och ändra i det framtida innehållet. Mycket av resultaten från utvärderingen har utnyttjats i arbetet med att utforma ett nytt program. Utvärderingen redovisas i sin helhet i bilaga 3.

I detta kapitel refereras slutsatserna från utvärderingen och projektet föreslår hur slutsatserna ska hanteras i kommande projekt.

Kommunikation och delaktighet

Några av de intervjuade tar upp att de skulle vilja vara mer delaktiga i övergripande planering av projektets inriktning. Att få detta till stånd ser projektet som en av de viktigare uppgifterna att lösa inför en ny programperiod. Mottagarna vill helst ta del av innehållet i en ny rapport genom muntliga presentationer. Det är viktigt med en nära dialog med mottagare både vid presentationer av rapporter och om inriktningen av projektet.

Några av intervjupersonerna föreslog också ett utskick per e-post när en ny rapport är klar. Redan idag är det dock möjligt att prenumerera på skrifter från Jordbruksverket och även specifikt från *CAP:s miljöeffekter*. Den möjligheten kan marknadsföras bättre.

Internationella jämförelser

Flera av intervjupersonerna menade att det skulle vara intressant att i projektet få med mer av internationella utblickar och jämförelser. Projektet föreslår därför att mer resurser än tidigare läggs på temaområdet Internationella studier.

Metodik

Ett par av de intervjuade menade att det kan behövas mer reflekterande i rapporterna kring metoder och ansatser. Eftersom förutsättningar och politik förändras med tiden menade några att det också finns anledning att göra "omtag", dvs. att studera samma företeelser på nytt, med samma metod, men med nya förutsättningar. Detta noteras och tas med inför planeringen av vilka studier som ska genomföras framöver.

Intervjupersonerna önskade också mer av beteendevetenskaplig kompetens och mer av samhällsekonomiska effekter. *CAP:s miljöeffekter* borde se mer på hur samhälls-ekonomiskt motiverade eller kostnadseffektiva olika åtgärder och politiska instrument egentligen är. Dessa aspekter lyfts fram i beskrivningen av projektets syfte.

Kopplingar till andra program, synergier och konflikter

Kopplingen till andra program och verksamheter omnämndes. Bland annat togs jordbrukets koppling till klimatfrågan upp. Hur ser kopplingen ut när det gäller frågor om växthusgaser och växtnärläckage? Vilka kopplingar har klimatarbetet med andra målområden, t.ex. vattenfrågor och biologisk mångfald? Hur påverkar åtgärder inom jordbruket andra områden? Vilka synergieffekter finns? Eller kan åtgärder som är positiva inom ett område ge negativa effekter inom ett annat? En ambition för projektet framöver blir att ta ett helhetsgrepp på miljöfrågorna och behandla just målkonflikter, synergier och samband.

Rapportupplägg

Några av de intervjuade skulle gärna se fler sammanfattande skrifter från *CAP:s miljöeffekter*. Detta noteras och tas med inför planeringen av studier som ska genomföras framöver.

Ett par av de intervjuade menade att resultaten skulle kunna komma mer rätt i tid och få ännu större relevans om det ibland gjordes korta, snabba studier kring en särskilt aktuell fråga. Några efterfrågar också att rapporterna ska innehålla mer spekulation. Det kan dock vara svårt att kombinera med den stora trovärdighet som rapporterna anses ha idag. *CAP:s miljöeffekter* har genom åren skrivit rapporter som byggt upp ett förtroende bland olika intressenter.

I de fall projektet presenterar rapporter där en författare står för innehållet ska projektet när så är relevant göra en syntes av rapporten. Detta för att ge regeringen ett tydligt underlag för eventuella beslut.

2.2 Kvantitativt

Under perioden 2004-2009 har *CAP:s miljöeffekter* producerat 18 rapporter om olika aspekter av jordbrukspolitiken och dess miljöeffekter. Arbetet skulle enligt programmet (Jordbruksverket 2003) genomföras med olika stora insatser inom sju temaområden. Det är inte meningsfullt att exakt försöka precisera hur mycket resurser som gått till respektive temaområde, men i bilaga 4 summeras alla rapporter och vilka temaområden varje rapport har berört. Det ger åtminstone en grov bild av hur resurserna använts inom projektet.

Temaområdet Presentation/information har genomförts genom att information om projektet och de enskilda rapporterna presenterats på Jordbruksverkets webbplats samt genom att resultaten presenterats och diskuterats på seminarier och konferenser i egen och andras regi.

3 Avgränsning mot andra utvärderingar

Parallellt med *CAP:s miljöeffekter* kommer andra utvärderingar som berör miljöfrågorna och jordbrukspolitiken att genomföras. Projektet ska sträva efter att dra nytta av och samarbeta med andra utvärderingar. Fokus för *CAP:s miljöeffekter* och de utvärderingar som ligger närmast projektet beskrivs nedan.

3.1 Arbetsätt inom projektet CAP:s miljöeffekter

Det arbete som utförs inom *CAP:s miljöeffekter* relaterar till både utvärdering av landsbygdsprogrammet och miljömålsuppföljningen. Det finns ett behov av att klargöra vilket fokus man har inom respektive utvärdering/uppföljning och hur *CAP:s miljöeffekter* bör utmärka sig.

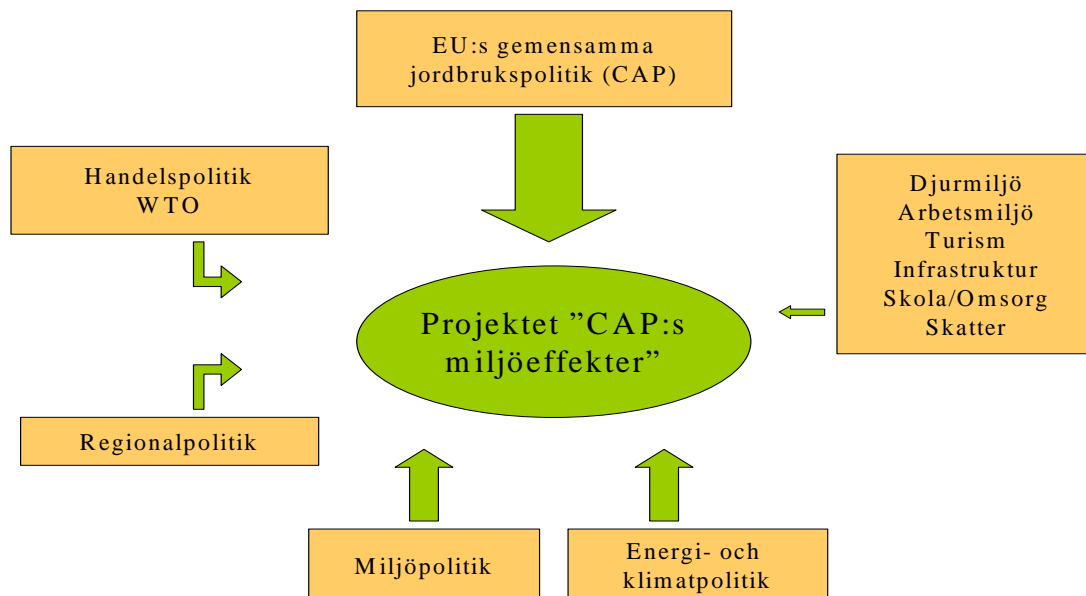
Utvärderingen av landsbygdsprogrammet präglas dels av att det är utvärdering i efterhand och dels av att den främst omfattar kvantitativa effekter. Här kan förvisso långtgående analyser av miljöeffekter göras, men de är då specifikt kopplade till ett särskilt stöd och målet med detta.

Inom miljömålsuppföljningen ligger fokus på att beskriva nuläget och föreslå åtgärder för ökad måluppfyllelse. Arbetet genomförs separat för respektive miljö kvalitetsmål.

Inom *CAP:s miljöeffekter* har det tidigare genomförts en del studier av olika miljöersättningsars effekt. Detta görs framöver delvis inom utvärderingen av landsbygdsprogrammet och därmed öppnas möjligheter för *CAP:s miljöeffekter* att lägga mer fokus på framåtsyftande analyser och att **presentera scenarier** och underlag för beslut om förändrade åtgärder i kommande reformer. Projektets roll bör vara att bidra med utvärderingar som tar ett **helhetsgrepp på miljöfrågorna** och dessutom tar större **hänsyn till samhällsekonomiska aspekter**. Helhetsgreppet tas genom att projektet utgår från jordbrukspolitiken och analyserar hur delar av den påverkar möjligheten att nå alla relevanta miljö kvalitetsmål. Detta i motsats till att utgå från ett miljö kvalitetsmål och analysera hur politiken påverkar möjligheten att nå just det målet. Inom projektet ska **målkonflikter** såväl som **synergier och samband** mellan olika delar av jordbrukspolitiken, annan politik, andra styrmedel och miljö kvalitetsmålen behandlas.

CAP:s miljöeffekter ska ha beredskap att komplettera när viktiga frågor, t.ex. kvalitativa effekter av miljöersättningarna, inte har blivit belysta inom annan uppföljnings- och utvärderingsverksamhet.

Figur 1 illustrerar vilka politikområden projektet bör omfatta de närmaste fem åren. Projektet *CAP:s miljöeffekter* ska ha den gemensamma jordbrukspolitiken i fokus. Men även andra politikområden påverkar jordbrukets miljöeffekter och behöver därför beaktas. Bland dessa är miljöpolitiken särskilt viktig och den beskrivs närmare i kapitel 4.

Figur 1 Det här är en schematisk bild över i vilken mån olika politikområden bör ingå i projektet CAP:s miljöeffekter. Pilarnas tjocklek är en grov schematisering av boxarnas relativa betydelse för projektet. Miljöpolitiken avses inkludera natur- och kulturmiljöfrågor.

3.2 Övervakning och utvärdering av landsbygdsprogrammet 2007-2013

Det finns en EU-gemensam metod för övervakning och utvärdering av nuvarande landsbygdsprogram. Denna inkluderar dels årlig rapportering av olika typer av indikatorer och dels på en halvtids- och en slututvärdering av programmet. Resurser för såväl insamling som bearbetning av data är avsatta inom ramen för landsbygdsprogrammet.

Metoden är uppbyggd på en uppsättning indikatorer som är obligatoriska att använda inom kategorierna nedan. Dessutom finns möjlighet att använda kompletterande nationellt utpekade indikatorer. Mer information om de specifika indikatorerna finns i *Nationell strategi för landsbygdsutveckling*.

Insatsindikatorer. Dessa indikatorer rör budget för de olika stöden.
Exempel: utgifter per stödform.

Produktionsindikatorer. Dessa mäter hur mycket verksamhet som genomförs och hur stor anslutningen är till de olika stöden.
Exempel: antal anordnade utbildningstillfällen, antal företag med olika typer av miljöersättning.

Resultatindikatorer. Dessa mäter insatsens direkta och omedelbara effekter. De ger information om förändringar i exempelvis de direkta stödmottagarnas uppträdande, kapacitet eller prestation och mäts i fysiska eller monetära enheter.

Exempel: antal hektar betesmark som brukas och andel av åkermarken som brukas med hänsyn till natur- och kulturvärden.

Effektindikatorer. Dessa avser de effekter som inte hade uppkommit utan landsbygdsprogrammet. Dvs. att exempelvis arealer som skulle ha hävdats även utan stöd ska räknas bort och att man tar hänsyn till indirekta effekter av programmet.

Exempel: minskat kväveläckage, effekter på biologisk mångfald.

Jordbruksverket ansvarar för en **löpande övervakning** via årliga rapporter till kommissionen om insats-, produktions- och resultatindikatorer. Utöver detta ska en lägesrapport för samtliga indikatorer lämnas vartannat år. Effektindikatorerna ska ligga till grund för de **halvtids- och slututvärderingar** som ska genomföras av en oberoende utvärderare. Jordbruksverket förväntas bidra med underlag till utvärderaren. Arbetet med halvtidsutvärderingen av landsbygdsprogrammet håller just på att startas upp. Redovisning av utvärderingen lämnas till EU-kommissionen den 30 november 2010. Innan projektperioden för *CAP:s miljöeffekter* är slut kommer också arbetet med slututvärdering av landsbygdsprogrammet att påbörjas. Detta arbete kommer att rapporteras 2015.

3.3 Miljömålsuppföljning

Uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen och de underliggande delmålen sker kontinuerligt, dels genom en årlig uppföljning, dels genom en fördjupad utvärdering vart fjärde år. Den årliga uppföljningen är framför allt en sammanställning över hur utvecklingen mot måluppfyllelsen går, medan den fördjupade utvärderingen även utvärderar varför utvecklingen ser ut som den gör, samt föreslår nya eller förändrade åtgärder för att nå miljömålen. Resultaten från den fördjupade utvärderingen för samtliga miljö kvalitetsmål på nationell och regional nivå sammanställs av Miljömålsrådet och överlämnas till regeringen, som i en proposition till riksdagen föreslår de insatser som behövs för att nå miljömålen.

För varje miljö kvalitetsmål finns en ansvarig myndighet som ska samordna uppföljning, utvärdering, förslag på åtgärder och framtagande av indikatorer på nationell nivå. Länsstyrelserna ansvarar för målen på den regionala nivån

För miljö kvalitetsmålen finns ett flertal indikatorer som följer utvecklingen inom målet. Ofta mäter indikatorerna enbart den kvantitativa utvecklingen. Det innebär exempelvis för miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap att man följer förändringar i arealer mellan år och mer sällan de kvalitativa förändringarna, dvs. hur utvecklas de värden vi avser att bevara. Vid utvärdering av miljö mål som rör jordbruket används Jordbruksverkets databaser för miljöersättning, stöddatabaser och officiell jordbruksstatistik. Resultaten från Svensk häckfågeltaxering och Nationell inventering av landskapet i Sverige (NILS) utgör viktiga underlag för att bedöma utvecklingen av målet. Resultat från CAP:s miljöeffekter används inom miljö målsuppföljningen som underlag

för att kunna utvärdera dagens och framtidens påverkan på miljömålen samt för att föreslå reviderade eller nya åtgärder för att uppnå miljökvalitetsmålet.

Miljömålssystemet har utretts under 2009 och i det betänkande som lämnats till regeringen finns förslag på förändringar som framför allt kommer att påverka de målsvariga myndigheternas arbete med miljömålen (SOU 2009:83). I utredningen föreslås bl.a. att uppföljning och utvärdering skiljs åt från förslag på åtgärder och strategier för att nå miljömålen. Det förstnämnda ska de målsvariga myndigheterna sköta, medan en parlamentarisk beredningsgrupp ska föreslå åtgärder och strategier utifrån det underlag myndigheterna lämnar. Dessa förslag ska sedan ligga till grund för regeringens beslut om vilka insatser som ska göras. Utredningen föreslår även en oberoende, riktad utvärdering av styrmedel och myndigheternas miljöarbete, vilket rimligtvis innebär ökat fokus på myndigheternas miljöarbete.

4 Koppling till miljöpolitiken

Miljöpolitiken är delvis integrerad i EU:s jordbrukspolitik via de så kallade tvärvillkoren, som bland annat innebär att relevant miljölagstiftning måste följas för att man ska få jordbruksstöd. Diverse miljöhandlingsprogram hänvisar också till åtgärder som återfinns inom landsbygdsprogrammet. Miljöpolitiken har därmed kommit att kopplas alltmer till jordbrukspolitik och är särskilt viktig för projektet. Därför presenteras här en bakgrund om EU:s miljöpolitik och de EU-direktiv som är relevanta för jordbruket.

EU:s miljörelaterade regler kan antingen vara harmoniserade och lika gällande i alla medlemsländer, eller minimikrav som tillåter att medlemsländerna inför strängare krav. Genom en miljögaranti kan ett medlemsland i vissa fall behålla eller införa nationella regler som avviker från de harmoniserade regler som EU antagit. Ett medlemsland kan därmed i vissa fall ha en högre skyddsnivå.

Miljöarbetet inom EU (kommissionen, parlamentet och rådet) har hittills skett genom att man följer det fastlagda miljöhandlingsprogrammet 2002-2012, utarbetar tematiska strategier, inför olika EU-direktiv samt lagstiftar om olika EU-förordningar.

4.1 EU:s sjätte miljöhandlingsprogram

Handlingsprogrammen för miljö lägger fast vilka mål som EU ska prioritera i sin miljöpolitik och vilken inriktning arbetet ska ha för att uppfylla målen. Det innevarande sjätte miljöhandlingsprogrammet gäller för åren 2002 till 2012. Prioriterade områden i programmet är klimatförändringar, natur och biologisk mångfald, miljö och hälsa, livskvalitet samt naturresurser och avfall.

Temainriktade strategier

För att genomföra handlingsprogrammet har kommissionen utarbetat övergripande så kallade temainriktade strategier. Det som främst berör jordbruket är kommissionens strategier för:

- den marina miljön
- förebyggande och återvinning av avfall
- hållbar användning av naturresurser
- användningen av bekämpningsmedel
- markskydd.

De temainriktade strategierna kan innehålla miljömål, åtgärder för att nå dem och tidsplaner för utvärdering. Flera av strategierna innefattar också ny lagstiftning.

4.2 Relevanta EU-direktiv¹

Det svenska jordbrukets villkor påverkas av stödregler och tvärvillkor i gårdsstödet samt EU-förordningar och nationella miljölagar utifrån de direktiv som beslutats av EU:s parlament och råd. Ett EU-direktiv gäller inte direkt i medlemsländerna, (till skillnad från EU-förordningar) utan direktivens krav införlivas i de nationella lagarna. Nedan följer en genomgång av olika EU-direktiv som anses ha en direkt koppling till jordbruket och miljöfrågorna.

Ramdirektivet för vatten

EU:s ramdirektiv för vatten styr hur inlands- och kustvatten ska förvaltas. Alla typer av vatten i EU ska skyddas och uppnå god ekologisk, kemisk och kvantitativ status till 2015. Dessutom ska vattnet användas på ett hållbart sätt.

Grundvattendirektivet

Grundvattendirektivets syfte är att stärka skyddet av grundvatten och förhindra föroreningar från påverkanskällor inom t.ex. avlopp, jordbruk, industri och soptippar att nå grundvattnet. Som dotterdirektiv till EU:s ramdirektiv för vatten är siktet inställt på 2015 då god kvalitet ska vara uppnådd.

Nitratdirektivet

Inom nitratdirektivet har EU reglerat användningen av gödningsmedel i jordbruket för att minska kväveläckaget. Reglerna gäller bland annat lagring och användning av gödsel och rening av avloppsvatten.

Ramdirektivet för avfall

EU har ett ramdirektiv som gäller alla typer av avfall och biprodukter (gäller även för jordbruket). Direktivet anger vad avfall är och innehåller allmänna principer för hur det ska hanteras.

Marina direktivet

Sedan 2008 finns även ett marint EU-direktiv som innebär att medlemsländerna är juridiskt bundna att uppnå en god havsmiljö. Här inkluderas frågor om övergödning och biologisk mångfald.

Direktivet om främjande av energi från förnybara källor

EU måste minska sina växthusgasutsläpp. EU storsatsar därför på energipolitiken. Tillgången på energi ska säkras, energisektorn ska bli mer konkurrenskraftig och samhället ska ha en hållbar utveckling. EU har beslutat att:

- EU:s energikonsumtion ska minska med 20 procent fram till 2020.
- En femtedel av EU:s energi ska komma från förnybara källor år 2020.
- Biobränslen ska stå för 10 procent av transportsektorns konsumtion senast 2020.

¹ I detta avsnitt inkluderas såväl EG-direktiv som EU-direktiv.

Även andra regleringar som skattedirektiv, energiskattedirektiv och statsstödsregler är faktorer som kan förändra jordbrukets miljöpåverkan.

Förslag till ramdirektiv om markskydd

EU-kommissionens förslag till ett ramdirektiv om markskydd gavs hösten 2006. Utöver markskyddet, eftersträvar direktivförslaget en hållbar användning av marken.

Förslag till ramdirektiv för en hållbar användning av bekämpningsmedel

Genom sjätte miljöhandlingsprogrammet bekräftade Europaparlamentet och rådet att hälso- och miljöeffekterna av bekämpningsmedel, särskilt av växtskyddsmedel, måste minskas ytterligare. De framhöll vikten av att uppnå en mer hållbar användning av bekämpningsmedel och föreslog en tvådelad strategi:

- Fullständigt genomförande och lämplig översyn av gällande lagstiftning.
- Utarbetande av en temainriktad strategi för hållbar användning av bekämpningsmedel.

Fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet

Grundvalen för EU:s arbete med bevarande av arter och naturtyper är fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Arbetet består bl.a. i att utse områden till Natura 2000-nätverket och säkra skyddet för dessa. Nätverket består av områden som tillsammans ska utgöra tillräcklig areal för bevarande av de 200 viktigaste naturtyperna i EU.

5 Processer i anslutning till programperioden - globalt, inom EU och nationellt

I det här kapitlet beskrivs ett antal processer som pågår under och i anslutning till projektperioden. De påverkar vad som bör göras inom *CAP:s miljöeffekter*. En tidsaxel för processerna och kommentarer kring hur de ska följas av projektet finns i figur 2.

5.1 WTO

Många länder, främst inom OECD-sfären, tillämpar en omfattande jordbrukspolitik med betydande stödnivåer (OECD 23 %, EU 30 %). Detta innebär ett fortsatt tryck inom WTO på en liberalare världshandel och lägre stödnivåer.

Den nuvarande förhandlingsrundan har pågått sedan 2001. Trots flera bakslag är det sannolikt att en överenskommelse ska kunna nås innan EU:s finansiella period löper ut. Detta kommer att innebära att CAP måste anpassas efter ett nytt WTO-avtal. Enligt de flesta bedömare kommer ett nytt avtal på jordbruksområdet bl.a. att innebära borttagna exportstöd, tullsänkningar och sänkta handelsstörande stöd. Inom EU har omfattande reformer gjorts, inte minst 2003-års reform (MTR), vilket innebär att CAP är relativt väl anpassat till ett nytt avtal i varje fall när det gäller omvandlingen till s.k. gröna stöd (t.ex. frikopplade stöd och miljöersättningar). På marknadssidan kan dock en del produktgrupper t.ex. nötkött komma att påverkas av sänkta tullar och borttagna exportsubventioner. Det finns alltså anledning att följa olika tänkbara förhandlingsutfall och inte minst ett slutligt avtal för att analysera påverkan på CAP och vilka miljöeffekter det kan leda till.

I väntan på ett nytt WTO-avtal förs också bilaterala förhandlingar mellan länder. Även dessa förhandlingar kan resultera i förändringar av jordbrukspolitiken.

5.2 Ny finansiell period, förändrad jordbrukspolitik och nytt landsbygdsprogram med start 2014

EU:s nuvarande finansiella period löper ut 2013. Detta innebär att EU:s budget kommer omprövas inför en ny sjuårsperiod. Jordbrukspolitiken utgör fortfarande en betydande del av budgeten och den kan komma att påverkas mycket av ett nytt budgetbeslut.

Den nya jordbrukspolitiken kan komma att innebära fortsatt marknadsorientering, modulering och mindre styrning av produktionen (kvoter mm). Hur stora förändringarna blir är svårbedömt, vilket inte minst visades vid MTR-reformen. Förberedelserna för den här förändringen av jordbrukspolitiken har redan påbörjats.

Ett nytt landsbygdsprogram ska också startas 2014. Den halvtidsutvärdering som redovisas under hösten 2010 kan förväntas peka på brister i nuvarande program och ligga till grund för förslag till framtida justeringar.

5.3 Genomförande av hälsokontrollen

En översyn av EU:s gemensamma jordbrukspolitik har nyligen genomförts. Denna så kallade hälsokontroll bygger vidare på 2003 års reform med ökad marknadsanpassning och övergång från produktionsstöd till frikopplade stöd och gröna stöd.

Sverige håller som bäst på att genomföra hälsokontrollen genom att:

- Medel förs över från gårdsstöd till åtgärder i landsbygdsprogrammet.
- Från 2010 krävs minst 4 hektar jordbruksmark för att en brukare ska få gårdsstöd.
- Stöden för energigrödor och proteingrödor tas bort från och med 2010.
- Stöden för handjursbidrag, stärkelsepotatis och torkat foder frikopplas från och med 2012.
- Mjölkkvoterna tas bort 2015.
- Uttagsplikten, som varit tillfälligt borttagen sedan 2008, tas nu bort permanent.

5.4 Natura 2000

Naturvårdsverket har just avslutat den s.k. basinventeringen av **Natura 2000**-områden och andra skyddade områden. Metoder för uppföljning är under utarbetande. Nästa tillfälle för rapportering till EU om bevarandestatus för arter och naturtyper är 2013.

Inom skyddade områden sker löpande uppföljning. Inom denna registreras bl.a. status för arter, igenväxning och hävd. Dock görs inga analyser av vad inom jordbrukspolitiken som lett till denna status.

Den huvudsakliga uppföljningsinsatsen kopplat till Art- och Habitatdirektivet görs på biogeografisk nivå. Det vill säga att man följer bevarandestatusen för naturtyper oavsett om förekomsten ligger i skyddade områden eller inte. Idag saknas uppföljningssystem för gräsmarkstyper som har en liten totalutbredning i landet, men som hyser stora värden. Det gäller exempelvis lövängar, samt ytterligare ca 10 naturtyper. Vi har en god kontroll på dessa naturtyper inom skyddade områden men nästan ingen information om status utanför. Det behövs en komplettering för att säkerställa att vi uppfyller Sveriges åtaganden kring bevarande av dessa miljöer framöver. Uppföljningen bör kopplas till Jordbruksverkets utvärderingar av landsbygdsprogrammet.

5.5 Havs- och vattenpolitik

I enlighet med vattendirektivet (kap. 4.1.2) har Vattenmyndigheterna genomfört en kartläggning av läget för inlands- och kustvatten. Det har resulterat i ett förslag till åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer som är ute på remiss och ska fastställas i slutet av 2009.

Vilka åtgärder som vidtagits ska rapporteras till EU 2012. En ny kartläggning av läget kommer sedan att resultera i förslag till nya åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer. Dessa ska lämnas till EU 2015.

För att kunna genomföra det marina direktivet (kap. 4.1.2) kommer de regionala havsmiljökonventionerna (t ex Helcom) att vara viktiga instrument i samarbetet mellan länder som delar ett havsområde. Östersjöländerna har genom Helcom antagit Baltic Sea Action Plan (BSAP), som är en gemensam plan för att nå förbättringar i Östersjön. BSAP beslutades av miljöministrarna runt Östersjön 2007. Viktiga frågor som tas upp i BSAP är övergödning och biologisk mångfald i Östersjön. Målet är god ekologisk status till 2021 och åtgärderna på övergödningområdet skall vara genomförda 2016. Sverige har år 2009 tagit fram ett förslag till nationell handlingsplan (Naturvårdsverket 2009). Ländernas nationella planer ska utvärderas vid ett ministermöte 2013.

Sveriges ambition för våra omgivande hav finns beskriven i ”En sammanhållen svensk havspolitik” (Prop. 2008/2009:170) som presenterades i mars 2009. Havspolitikerna behöver vara integrerad och tvärssektoriell samt utgå från en helhetssyn på nyttjande och bevarande. Under avsnittet ”Åtgärder för minskad övergödning” berörs jordbruket och den gemensamma jordbrukspolitiken under flera rubriker.

Alla ovan angivna direktiv och processer styr arbetet med vattenkvalité och påverkan från jordbruket. Under 2009 pågår också utredningen ”Styrmedel för bättre vattenkvalité”. Där utreds användningen av ekonomiska och andra styrmedel som kan förbättra vattenkvalitén.

I havspropositionen slås fast att landsbygdsprogrammet är ett viktigt instrument för att nå målen. Om utvecklingen påkallar kan omprioriteringar inom landsbygdsprogrammet behöva göras. Även förändringar inom den svenska jordbrukssektorn liksom inom den gemensamma jordbrukspolitiken, som kan ha betydelse för näringsförlusterna från svenskt jordbruk bör följas enligt propositionen.

5.6 Energi- och klimatpolitik

Internationellt pågår nu förhandlingar kring ett post-Kyotoavtal, vilket kommer att ange hur mycket vi behöver minska våra utsläpp med framöver. Under år 2009 har EU antagit ett klimatpaket som anger hur mycket respektive medlemsland ska minska sina utsläpp samt hur stor andel av energin som ska vara förnybar till år 2020. Paketet, som inte är färdigt i alla sina delar, innehåller också hållbarhetskriterier för biodrivmedel.

Regeringen har också under 2009 antagit två propositioner kring nationell klimat- respektive energipolitik (Regeringen 2009a). Jord- och skogsbruk pekas där ut som viktiga producenter av förnybar energi. Regeringen bedömer att landsbygdsprogrammet 2007–2013 erbjuder stora möjligheter att stödja och utveckla produktion och förädling av förnybar energi. Som exempel nämns investeringsstöd för biogasproduktion.

Regeringen har också gett Jordbruksverket i uppdrag att till den 30 april 2010 ta fram ett nationellt handlingsprogram för minskade växtnärings- och växthusgasförluster från jordbruket. Arbetet har påbörjats och handlingsprogrammet förväntas träda ikraft 2011. I uppdraget ingår att föreslå olika strategier för att minska utsläppen med tillhörande åtgärder och precisera eventuella synergier och målkonflikter samt de samhällsekonomiska konsekvenserna.

5.7 Handlingsprogram för växtskydd

Sverige jobbar nu med implementering av diverse förändringar och nya inslag i EU:s regelverk kring växtskydd. Bland annat finns ett förslag till ”Direktiv för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel” som ska innebära att Integrerat växtskydd blir obligatoriskt i alla medlemsländer.

Ett nationellt handlingsprogram för perioden 2010-2013 har nyligen utarbetats (Jordbruksverket 2008).

Rapporter om användarstatistik har gjorts 1998 och 2006. För att följa upp användningen bör detta upprepas snart igen. Kemikalieinspektionen gör också årligen riskindexanalyser som borde kunna användas inom projektet.

5.8 Övrigt

Enligt konventionen om biologisk mångfald (CBD) har Sverige åtagit sig att **hejda förlusten av biologisk mångfald** till år 2010. Det svenska arbetet med konventionen bedrivs inom ramen för miljökvalitetsmålen. Flera av målen och delmålen rör biologisk mångfald och från 2005 finns ett eget miljökvalitetsmål, ”Ett rikt växt- och djurliv”, som även inbegriper att de biologiska resurserna ska nyttjas på ett hållbart sätt senast år 2010. Det mesta tyder på att målen inte kommer att nås, varken i Sverige, inom EU eller globalt, och på alla dessa nivåer förs nu en diskussion om hur målen efter 2010 ska se ut.

Kulturutredningen redovisade 2009 sitt uppdrag att se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer (SOU 2009:16). Utredningen pekar på kulturmiljön som ett av miljöns grundläggande värden och indirekt på de möjligheter som finns att fortsatt utveckla kulturarvet som en aspekt inom exempelvis jordbrukspolitiken.

Den svenska regeringen satte 2006 upp som mål att den **administrativa bördan för företagarna skall minska med 25%** till 2010. På Jordbruksverket pågår ett projekt för att ta fram olika förenklingsförslag tillsammans med representanter från lantbruket. Projektet har redovisat många olika åtgärder. Förslagen består såväl av regelförändringar som av åtgärder för att förbättra information och service åt lantbrukarna.

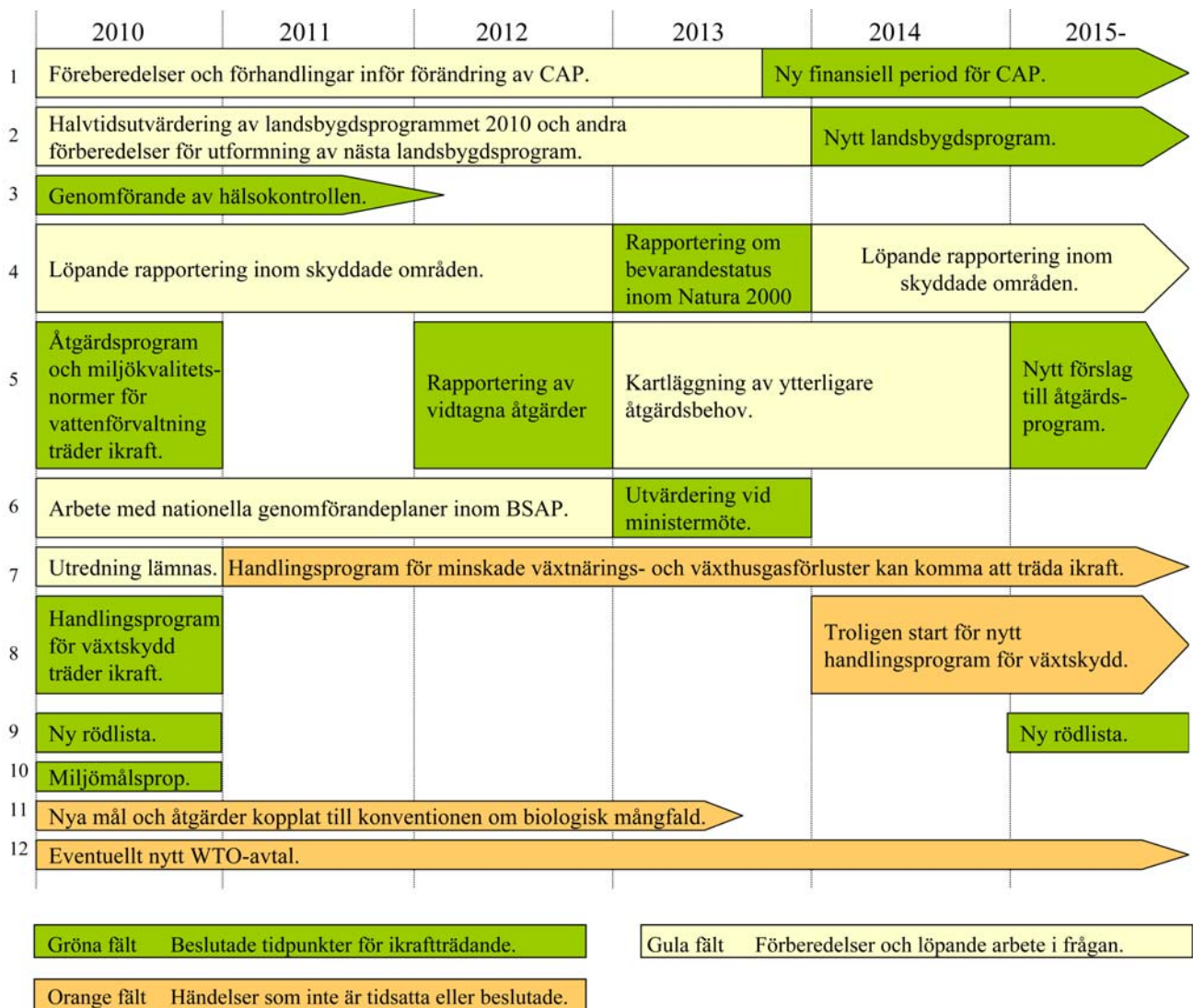
En **miljömålsproposition** som påverkar arbetet med miljömålsuppföljning förväntas komma i mars 2010.

Arbetet med uppdatering av vilka arter av växter, svampar och djur som är hotade och missgynnade pågår nu. Enligt planeringen ska det resultera i en **ny rödlista 2010**.

Det är möjligt att det kommer **ett sjunde miljöhandlingsprogram för EU** då det som gäller nu löper ut 2012.

För en tydligare koppling till det faktiska miljötillståndet är det viktigt att informationen från pågående **miljöövervakning** används inom *CAP:s miljöeffekter*. Detta skulle även kunna ge synergieffekter då behoven från projekten på sikt kan påverka inriktningen av den samlade miljöövervakningen, t.ex. i form av ökad datafångst kring kulturmiljö.

Riksantikvarieämbetet har föreslagit att Sverige snarast möjligt ska ratificera **den europeiska landskapskonventionen**. Förslaget innebär bland annat att en nationell strategi för landskapet tas fram. Den ska innehålla förslag på åtgärder för att underlätta samordningen av myndighetsinsatser på landskapsområdet och för att följa och utvärdera landskapspolitiken.

Figur 2. Tidsaxel för de processer som pågår i anslutning till programperioden. Projektet ska bevaka vad som händer i alla processer som beskrivs i tidsaxeln och anpassa arbetet efter detta. Mer specifikt gäller följande för några av processerna.

1. *Förändrad jordbrukspolitik:* CAP:s miljöeffekter bör följa den politiska processen och analysera olika förslag.
2. *Nytt landsbygdsprogram:* Halvtidsutvärderingen kan tas till vara inom CAP:s miljöeffekter. Projektet kan modellera kring möjliga förändringar till nästa landsbygdsprogram.
3. *Hälsokontrollen:* En studie med förhandsbedömning av effekterna av hälsokontrollen kommer att genomföras inom CAP:s miljöeffekter med start 2009. Det kan också bli intressant med kompletterande efterhandsbedömningar av miljöeffekterna framöver.

4. *Natura 2000:* *CAP:s miljöeffekter skulle kunna bidra med analyser kring hur jordbrukspolitiken bidrar till bevarandet av arter och naturtyper i skyddade områden. Det finns goda möjligheter att utnyttja data som samlas in vid Natura 2000-uppföljningen för detta syfte. Vid behov kan CAP:s miljöeffekter också komplettera uppföljningen på biogeografisk nivå, som påbörjats inom utvärderingen av landsbygdsprogrammet.*
- 5–6. *Vattendirektivet och BSAP:* *CAP:s miljöeffekter kan bidra med utvärderingar av alternativa styrmedel inför revideringen av åtgärdsprogrammen. Projektet kan också analysera förslag till omprioriteringar inom landsbygdsprogrammet, den svenska jordbrukssektorn liksom inom den gemensamma jordbrukspolitiken.*
7. *Energi- och klimat:* *CAP:s miljöeffekter kan utvärdera handlingsprogrammets effekter samt föreslå förbättringar.*
8. *Växtskydd:* *Inför att programmet revideras nästa gång kan CAP:s miljöeffekter utvärdera hur arbetet fungerat och vad det gett med avseende på måluppfyllelse, åtgärders effektivitet etc. CAP:s miljöeffekter har tidigare bidragit med analyser till rapporteringen av användarstatistik och bör ha beredskap att göra det igen.*
11. *CBD:* *Projektet CAP:s miljöeffekter måste vara flexibelt att kunna anpassa sitt arbete utifrån hur målen för biologisk mångfald sätts framöver, exempelvis om fokus i målformuleringarna flyttas från bevarande av arter till ekosystemtjänster och ekonomisk värdering.*
12. *WTO:* *Projektet ska bevaka utvecklingen på detta område och bedöma möjligheterna att genomföra utvärderingar kopplat till ett nytt avtal.*

6 Programmetts inriktning

Projektet har under perioden 2004-2008 planerats utifrån ett antal temaområden inom vilka miljökonsekvenser² studeras ur olika perspektiv. Det har varit en förutsättning för anpassning till förändringar i politiken, miljömålen och jordbrukssektorn att man kunnat utnyttja dessa temaområden i stället för att i förväg sätta upp en lista med specifika studier som projektet ska genomföra. Denna flexibilitet är viktig och därför föreslår projektet att upplägget med temaområden för planeringen av verksamheten behålls. År för år kommer det att föras en dialog, både inom och utanför projektorganisationen, för att prioritera vilka konkreta studier som ska genomföras. Under respektive temaområde nedan och i figur 2 redovisas endast exempel på vilka studier som kan komma att bli aktuella.

Projektet ser ett behov av att göra ett antal förändringar för temaområdena jämfört med tidigare programperiod.

Projektet föreslår att **löpande utvärdering utgår** som eget temaområde i projektet. Dels för att sådana utvärderingar genomförs i annan regi och att de inte bör prioriteras inom *CAP:s miljöeffekter*. Dels för att gränsen mellan vad som är s.k. löpande utvärdering och vad som är fördjupade miljöstudier är otydlig. I den mån utvärderingar som baseras på pågående uppföljningsprogram behöver genomföras i fortsättningen, så förs de till temaområdet Fördjupade miljöstudier.

Det är mycket viktigt för projektet med **satsningar på presentation och information**. Det bör ingå som en naturlig och prioriterad del i alla de övriga temaområdena i stället för att lyftas ut som ett eget temaområde. Ändringen förutsätter en ordentlig satsning på information inom alla de andra temaområdena. Hur detta ska genomföras beskrivs i kapitel 7 med en kommunikationsplan för projektet.

Ändringarna innebär dessutom, jämfört med tidigare program, en ökad satsning på ”Hur fungerar jordbrukssektorn” och ”Internationella studier”.

Tabell 1. Ungefärlig fördelning av projektets resurser på de olika temaområdena.

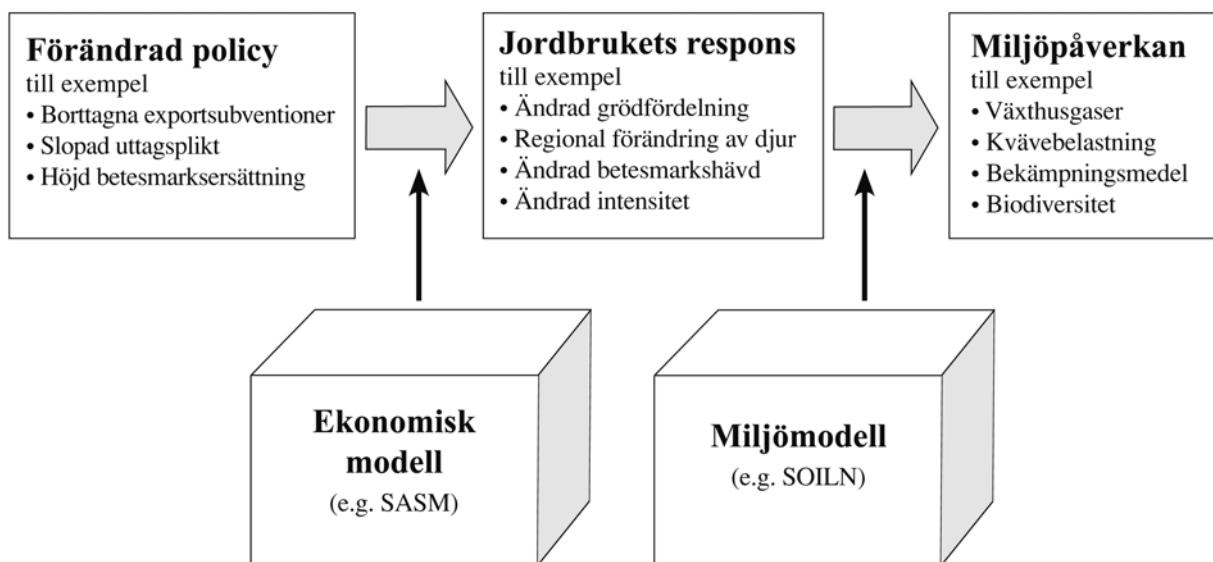
Temaområden	Ungefärlig andel
Fördjupade miljöstudier	35 %
Hur fungerar jordbrukssektorn?	20 %
Styrmedel/politik	20 %
Internationella studier	15 %
Metodutveckling	10 %

² I miljökonsekvenser inkluderas här konsekvenser för både naturmiljön och kulturmiljön.

6.1 Styrmedel/politik

Temaområdet behandlar miljöeffekter främst av tänkbara förändringar av styrmedlen och framtida scenarier. Även mer övergripande analyser av befintliga styrmedels miljöeffekter görs inom detta temaområde. För framtidsstudierna utnyttjas ekonomiska modeller och miljömodeller som beskriver hur olika åtgärder påverkar sektorn (figur 3).

Inför den nya finansiella perioden kommer projektet att arbeta på flera sätt. Dels med olika scenarioanalyser, så snart det finns någon information om olika förslag och inriktningar inför förhandlingarna om jordbrukspolitiken utformning. Dels med att mer förutsättningslöst analysera alternativa styrmedel och deras kostnadseffektivitet, exempelvis auktionssystem. Ett prioriterat område är att hitta lämpliga styrmedel för minskning av klimatpåverkan. Sådana analyser görs i början av programperioden för att kunna ligga till grund för utformningen av nästa landsbygdsprogram.

Figur 3. Projektet nyttjar en kombination av ekonomiska modeller och miljömodeller för att presentera prognoser om hur olika förändringar kan påverka jordbruket och miljön. SASM står för Swedish Agricultural Sector Model. Modellen SOILN används för beräkningar av kväveutlakningen från åkermark.

Inom temaområdet startas också under 2009 en studie om miljöeffekter av tvärvillkoren. Där görs sammanställningar av befintliga studier kring skötselkravens effekter på miljön. När det gäller verksamhetskraven planerar projektet att beskriva vilken effekt man kunnat förvänta sig genom höjda sanktioner och ändrad kontrollfrekvens, kopplat till dessa regler som funnits i lagar/föreskrifter sedan tidigare. Här kommer också en ansats att göras att jämföra överträdelser av berörda verksamhetskrav/paragrafer före och efter gårdsstödsreformen. Detta slutredovisas först under projektets nästa programperiod.

6.2 Fördjupade miljöstudier

Inom detta temaområde utforskas olika delar av jordbrukspolitiken och dess miljöeffekter mer ingående i efterhand. Här ingår också att värdera nyttan av miljöeffekterna genom jordbrukets ekosystemtjänster, t.ex. vattenrening och inbindning av koldioxid. För genomförandet krävs oftast särskild datainsamling i form av inventeringar och enkäter m.m. Nya data kan också behöva tas fram genom samkörning av olika dataunderlag.

Det är i första hand miljömålen Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt odlingslandskap, Hav i balans samt en levande kust och skärgård, Ingen övergödning, Giftfri miljö och Ett rikt växt- och djurliv som behandlas. Ambitionen är att behandla så många miljömål som möjligt i varje enskild studie för att komma åt målkonflikter och möjliga synergier mellan olika mål. Projektet ska också beakta om tillämpningen av jordbrukspolitiken i Sverige riskerar att medföra export av miljöproblem.

Inom temaområdet kommer uppföljning av effekterna av den förändrade betesmarksdefinitionen att göras. Projektet bör också kunna relatera resultaten från uppföljning av skyddade områden till jordbrukspolitiken samt utveckla kunskaperna kring utveckling av kvaliteter i olika naturtyper. Ytterligare ett område som kan tas upp är hur förändrad politik påverkat och kan komma att påverka vatten och vattenkvalitet.

Under 2009 planerar projektet att publicera en rapport om fornlämningar. Detta blir i första hand en beskrivning över fornlämningarnas fördelning och utbredning i relation till företeelser i odlingslandskapet. Studier även av kulturmiljövärdens utveckling i jordbrukslandskapet kommer att behövas framöver.

6.3 Hur fungerar jordbrukssektorn?

Kunskap om lantbrukarnas reaktion på olika styrmedel och på omvärldsförändringar är avgörande för att kunna bedöma miljöeffekterna. Vad styrmedel och politik får för effekter beror också på den allmänna utvecklingen för jordbrukssektorn på längre sikt. Studier kring dessa frågor behövs.

Det finns olika metoder att bedöma hur jordbrukssektorn reagerar på förändringar. Projektet har arbetat med ekonomiska modeller. De utgår ifrån att lantbrukarna anpassar sig efter de ekonomiska förutsättningarna och väljer de ekonomisk mest lönsamma alternativen.

Många av styrmedlen är ekonomiska till sin karaktär och det är viktigt att fortsätta utveckla ekonomiska modeller och kalkyler så att de bättre återspeglar verkligheten. Samtidigt styrs lantbruket av andra faktorer än rent ekonomiska och för att förstå jordbrukssektorn krävs fördjupningar inom olika områden. Ett exempel är vilka drivkrafter som finns och vilka reaktion man får på strukturrationaliseringen i olika regioner. Ett annat exempel är hur konsumenternas preferenser styr utvecklingen inom jordbrukssektorn. Minskar t.ex. konsumtionen av svenska mejeriprodukter får detta på lite längre sikt starka återverkningar på de kollektiva nyttigheterna.

Under 2009 planerar projektet att starta en studie som berör de varierande priserna på jordbruksprodukter. Hur påverkar det markanvändningen och miljön? Hur påverkar det möjligheterna att få önskad anslutning till miljöersättningarna?

Det är också viktigt att studera hur lantbrukarna reagerar på de krav som ställs och de förändringar som gjorts t.ex. inom tvärvillkoren och av betesmarksdefinitionen. Det är en sak hur exempelvis betesmarkerna påverkas av att man faktiskt följer nya regler. Men om den administrativa bördan och missnöje med regeländringarna får lantbrukare att lägga ner verksamheten kan regelverket orsaka ytterligare och andra miljöeffekter.

6.4 Internationella studier

Det internationella arbetet inriktas på att följa vad som görs av andra länder och organisationer snarare än på att göra egna utvärderingar som gäller större geografiska områden. Projektet kommer att söka resultat, metoder och modeller från andra länder, forskare och organisationer t.ex. OECD.

Som grund för de internationella studierna behöver projektgruppen skaffa en överblick över utformningen av jordbrukspolitiken i andra EU-länder och även utanför EU. Det bör inkludera exempelvis storleksförhållandet mellan gårdsstöd och landsbygdsprogram och dess miljöersättningar. Dessutom skulle en grundligare genomgång av en del andra länders miljöersättningar och dess effekter kunna göras för att få fram idéer till nya åtgärder som kan analyseras för svenska förhållanden.

Det vore också intressant att analysera vilka miljöfrågor som är relevanta att lösa på EU-nivå, nationell nivå respektive regional och lokal nivå. Som exempel kan nämnas att vattenkvalité förvaltas på ett antal olika nivåer via vattendirektiv, nitratdirektiv, landsbygdsprogram och lagstiftning. Ett resonemang om hur man arbetar i nuläget och en översikt över vilka EU-direktiv som finns idag och i vilken mån de påverkar jordbruket bör inkluderas i en studie kring nivåer i miljöarbetet.

6.5 Metodutveckling

För att kunna besvara frågeställningar inom övriga temaområden krävs ibland att nya metoder utvecklas eller att kända metoder och modeller förfinas. Projektet har arbetat regelmässigt med kvantitativa metoder och använder både ekonomiska och biologiska modeller. När det gäller de ekonomiska modellerna har en relativt stor del av analyserna baserats på SASM-modellen³, som ägs av en konsult. Det finns anledning att prova andra modeller, bygga upp egna kalkylsystem som kan användas regelmässigt för mer statiska lönsamhetsberäkningar men också att se till att SASM utvecklas för projektets behov.

Det råder brist på utvärderingar som belyser kvalitetsaspekter för kulturmiljövärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Projektet avser att driva arbetet med

³ SASM-modellen, Swedish Agricultural Sector Model, kan användas för att visa hur jordbrukssektorn anpassar sig till den förändrad politik under förutsättning att den ekonomiska vinsten maximeras.

kvalitativa studier av det här slaget framåt. Det kan ske både genom att projektet utvecklar metoder och genom att befintliga metoder tillämpas.

När det gäller beräkningar av miljöeffekterna vore det önskvärt att göra en mer sammantagen modell som kan användas för att samtidigt simulera ett flertal miljöeffekter av olika scenarier. I en sådan modell skulle näringsläckage, ammoniakavgång, växthusgaser, växtskyddsmedel och möjliga indikatorer på biodiversitet ingå.

7 Kommunikationsplan

Här presenteras en översiktlig kommunikationsplan. En mer detaljerad plan ska tas fram och spridas under projektets startår. I det arbetet ska de utpekade målgrupperna involveras.

Projektgruppen ansvarar för att information om projektets resultat kommuniceras. Projektet ska sträva efter att komma med **rätt information i rätt tid** för att den ska kunna användas inför policybeslut av departement och myndigheter. Informationen ska vara **enkel och tydlig**. Det är viktigt att välja rätt detaljnivå till rätt målgrupp.

Den primära målgruppen för information från projektet är jordbruksdepartementet, kulturdepartementet, miljödepartementet och andra berörda centrala myndigheter. Tanken är att informationen från projektet ska vara kunskapsunderlag då jordbrukspolitiken och tillämpningen av den utformas.

Andra viktiga målgrupper för projektinformation är länsstyrelserna, vattenmyndigheterna, forskare, rådgivare, lantbrukare och intresseorganisationer. Genom att sprida resultat från projektet till forskare kan vi öka medvetenheten om vad projektet gör och inspirera forskare till att bygga vidare på våra undersökningar och komma med kompletterande resultat. Syftet med att kommunicera resultaten med lantbrukare och intresseorganisationer bör främst vara att öka deras kunskap om jordbrukets miljöeffekter. För lantbrukarna torde det vara intressant att få feedback kring vad det egna arbetet har för effekter på miljön. Rådgivarna är en viktig kanal för att nå ut med information till brukarna. Projektet måste därför se till att resultaten är lättillgängliga för rådgivarna.

För att uppnå detta ska projektet presentera sina resultat i väl underbyggda rapporter. Rapporterna publiceras på projektets webbplats hos Jordbruksverket. Sammanfattningarna skrivs så att de lätt kan användas i nyhetsbrev och vid rådgivning etc. I samband med att rapporterna publiceras läggs pressmeddelanden ut på varje myndighets webbplats. Information om att det går att prenumerera på projektets rapporter bör läggas med i alla projektutskick. Rapporterna marknadsförs också via myndigheternas nyhetsbrev och andra lämpliga kanaler.

I lämpliga fall kan seminarier anordnas på olika teman för att sprida resultaten ytterligare och ge en chans att diskutera dessa. Ett alternativ till detta är att presentera resultat i samband med konferenser och seminarier som organiseras av andra. Vid sådana presentationer bör också möjligheten att få in synpunkter på vad projektet ska jobba med utnyttjas. Ambitionen är att alla rapporter ska presenteras muntligt vid något seminarium, kurs el.dyl. med relativt bred inbjudan.

Varje år ska ett seminarium hållas då projektets framsteg det senaste året redovisas för departement, myndigheter och intresseorganisationer. Här ska också tillfälle ges att diskutera och framföra synpunkter på vilka studier som är efterfrågade under de kommande åren. Det fordrar dels bredare inbjudan än tidigare och dels tydligare fokus på diskussion samt inhämtning av förslag till framtida studier.

Dessa kommunikationsinsatser kräver främst personella resurser. Vissa kostnader kan dock uppkomma, t.ex. vid seminarier, och får då bekostas via projektets budget för övriga kostnader.

8 Administrativt

8.1 Projektorganisation

Verksamheten har bedrivits framgångsrikt i projektform med namnet *CAP:s miljöeffekter* under innevarande programperiod. Utvärderingen av projektet visar att det fungerat mycket bra. Målgruppen förknippar *CAP:s miljöeffekter* med policyrelevanta och trovärdiga rapporter, vilket är en fördel då man ska nå ut med sina resultat. Projektet föreslår att namnet behålls och att projektorganisationen även fortsättningsvis byggs upp av styrgrupp, projektgrupp samt tillfälliga arbetsgrupper för enskilda delprojekt.

Styrgruppens roll är att ansvara för styrning, kvalitetssäkring och uppföljning mot projektets syfte och mål. Projektet föreslår att styrgruppen består av representanter för Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet samt representanter för länsstyrelserna med kompetens inom lantbruks-, naturvårds- och kulturmiljöområdet.

Projektgruppens roll är att planera och driva arbetet så att målen för projektet nås. För att projektet ska kunna drivas effektivt behövs en projektledare som uteslutande jobbar med *CAP:s miljöeffekter*. Denna uppgift föreslås ligga på Jordbruksverket. Dessutom behöver det inom Jordbruksverket, Naturvårdsverket och RAÄ finnas övrig personal som har projektet som en av sina huvudsakliga arbetsuppgifter. Projektet föreslår att det ska vara två personer på Jordbruksverket och Naturvårdsverket samt en person på Riksantikvarieämbetet. Dessa personer ska växla mellan att driva studier inom projektet och att delta i de arbetsgrupper som tillsätts för varje studie. I projektgruppen bör också en länsstyrelserepresentant vardera från lantbruks-, naturvårds- och kulturmiljöområdet ingå.

Projektet föreslår att ingen fast **referensgrupp** tillsätts. Erfarenhet visar att det inte var ett effektivt sätt att samla in synpunkter på projektet. Det är dock avgörande för projektet att få sådan input och projektet avser att skapa delaktighet även för organisationer och personer som inte är representerade i projektets olika grupper. Projektet ska jobba aktivt för att föra en bred dialog om övergripande projektplanering, t.ex. genom årliga seminarier om projektets resultat och framtida behov (se kapitel 7 Kommunikationsplanering). I samband med presentation av projektets resultat i andra sammanhang bör också en del av tiden avsättas för att inhämta synpunkter på framtida arbete. Vid behov kan ytterligare synpunkter tas in under arbetet med enskilda delprojekt.

8.2 Ekonomi

Kostnaden för att genomföra projektet beräknas till 5,75 miljoner kronor per år och totalt 28,75 miljoner kronor (tabell 2). För att projektet ska kunna genomföras till denna kostnad krävs dock att data även fortsättningsvis finns tillgängligt från andra verksamheter (bilaga 5).

Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets kostnader kan rymmas inom befintliga anslag.

Projektet anser att 2,3 miljoner kronor av Jordbruksverkets årliga kostnader för projektet bör finansieras via anslag *1:25 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket*. Denna summa täcker projektledning, arbete i projektgruppen samt kostnader för konsultuppdrag, IT-uttag och enkäter m.m. Ofta krävs ytterligare personella resurser med specialkompetens för genomförandet av de olika delprojekten. Mycket av denna kompetens finns inom myndigheten. Detta redovisas i tabell 2 som *Övriga personalkostnader* vilka kan rymmas inom myndighetens befintliga anslag.

Tabell 2. Fördelning av de årliga kostnaderna.

Naturvårdsverket	Kostnader för arbete i projektgrupp	750 000 kr
	Övriga kostnader	1 000 000 kr
Riksantikvarieämbetet	Kostnader för arbete i projektgrupp	350 000 kr
	Övriga kostnader	150 000 kr
Jordbruksverket	Kostnader för projektledning och annat arbete i projektgrupp.	1 500 000
	Övriga kostnader	800 000
	Övriga personalkostnader	1 200 000
	Summa	5 750 000 kr

8.3 Utvärdering av föreslaget program

Utvärdering av projektet kommer att genomföras på ungefär samma sätt som föregående period med en intervjustudie där målgrupperna får bedöma om projektet presterat det som förväntats. Ambitionen i detta programförslag att bredda målgruppen och få bättre spridning av projektets resultat ger förutsättningar för att genomföra en bredare utvärdering med fler intervjupersoner efter nästa programperiod. Det är också intressant om målgrupperna då bedömer att de blivit mer delaktiga i projektet.

9 Referenser

Jordbruksverket 2003. Förslag till program för uppföljning och utvärdering av miljöeffekterna av den gemensamma jordbrukspolitiken, Rapport 2003:20.

Jordbruksverket 2008. Hållbar användning av växtskyddsmedel – förslag till handlingsprogram. Rapport 2008:14

Naturvårdsverket 2009. Sveriges åtagande i Baltic Sea Action Plan. Förslag till nationell åtgärdsplan. Rapport 5985.

Regeringen 2009a. En sammanhållen klimat- och energipolitik.
Regeringens propositioner 2008/09:162 och 2008/09:163

Regeringen 2009b. En sammanhållen svensk havspolitik.
Regeringens proposition 2008/09:170.

SOU 2009:16. Kulturdepartementet 2009. Betänkande av Kulturutredningen.

SOU 2009:83. Miljödepartementet 2009. Miljömålen i nya perspektiv.

Bilaga 1

Projektledare:	Sofia Blom
Styrgrupp:	Olof Johansson (ordförande), Jordbruksverket
	Anders Elfström, Jordbruksverket
	Niclas Purfürst, Jordbruksverket
	Maria Wikman, Riksantikvarieämbetet
	Björne Olsson och Maggie Javelius, Naturvårdsverket
	Per Magnus Åhrén, Länsstyrelsen i Skåne län
	Klas Kristenson, Länsstyrelsen i Östergötland
	Tomas Areslätt, Länsstyrelsen i Jönköpings län
Projektgrupp:	Anna Ellström, Naturvårdsverket
	Camilla Eriksson, Riksantikvarieämbetet
	Bo Norell, Jordbruksverket
	Ingrid Rydberg, Naturvårdsverket
	Torben Söderberg, Jordbruksverket
	Måns Bruun, Länsstyrelsen i Skåne län
	Ulrika Geber, Länsstyrelsen i Stockholms län
	Heidi Vassi, Länsstyrelsen i Kronobergs län

Bilaga 2

Sändlista för remiss av programförslag:

ArtDatabanken, Box 7007, 750 07 UPPSALA

CBM, Box 7007, 750 07 UPPSALA

Ekologiska Lantbrukarna, Sågargatan 10A, 753 18 Uppsala

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna

Hushållningssällskapens Förbund, Stortorget 7, 111 29 Stockholm

Kemikalieinspektionen, Box 2, 172 13 Sundbyberg

KRAV, Box 1037, 751 40 UPPSALA

LRF, 105 33 Stockholm,

Lunds universitet, Institutionen för miljövetenskaplig utbildning, Sölvegatan 37,
223 62 Lund

Länsstyrelserna

Skogsstyrelsen, Skogsavdelningen

SLU, Box 7070, 750 07 UPPSALA

SNF, Box 4625, 116 91 Stockholm

Sveriges Hembygdsförbund, Box 6167, 102 33 Stockholm

Sveriges Nötköttsproducenter, Holms Gård, 305 92 Holm

Tillväxtverket, Box 4044, 102 61 Stockholm

Vattenmyndigheten för Bottenviken, Länsstyrelsen i Norrbottens län,
971 86 LULEÅ

Vattenmyndigheten för Bottenhavet, Länsstyrelsen i Västernorrlands län,
871 86 Härnösand

Vattenmyndigheten för Norra Östersjön, Länsstyrelsen i Västmanlands län,
721 86 Västerås

Vattenmyndigheten för Södra Östersjön, Länsstyrelsen i Kalmar län,
391 86 Kalmar

Vattenmyndigheten för Västerhavet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län,
403 40 Göteborg

WWF, Ulriksdals Slott, 170 81 Solna

Utvärdering av projektet ”CAP:s miljöeffekter”

maj 2009
Mats Lönngren

INNEHÅLL

INNEHÅLL	2
INLEDNING	3
Bakgrund	3
Utvärderingens fokus	3
Upplägg av utvärderingen.....	3
Till läsaren av rapporten	4
SAMMANFATTNING I KORTHET	5
TANKAR OM CAP MILJÖEFFEKTER	6
Kännedom om rapporterna	6
Att läsa rapporter	7
Nytta av rapporterna	8
Rapporternas kvalitet	9
UTVECKLINGSMÖJLIGHETER.....	11
Önskelista på innehåll	11
Upplägg på och utformning av rapporter	14
Ökad delaktighet.....	17
Hur nå ut med rapporterna?.....	18

INLEDNING

Bakgrund

Programperioden för projektet "CAP:s miljöeffekter" närmar sig sitt slut. Under projektets sista år ska ett nytt program för perioden 2010-2014 utformas. Denna rapport är en utvärdering av hur CAP Miljöeffekter uppfattas bland olika intressenter. Avsikten är att denna rapport ska ge input för inriktningen av kommande programperiod.

Utvärderingens fokus

Utvärderingen har bland annat haft följande frågeområden (enligt önskemål från Jordbruksverket) som utgångspunkt.

- 1. Har vi gjort det vi är satta att göra?**
 - Redovisa de viktigaste miljöeffekterna av jordbrukspolitiken inklusive relevant lagstiftning.
 - Ge svar på frågor om planerade reformers miljöeffekter.
 - Utgöra ett stöd för myndigheternas utredningsverksamhet.
- 2. Har vårt arbete haft relevans för policyarbetet kring jordbrukspolitiken?**
- 3. Har vi gjort det som varit mest relevant under perioden 2004-2008?**
- 4. Vad håller våra rapporter för kvalité?**
Har lämpliga metoder använts? Dras rimliga slutsatser? Är rapporterna lättlästa?

Upplägg av utvärderingen

Informationskällor har varit intervjuer med 12 aktörer som har inblick i och intresse av CAP Miljöeffekter. Intervjuerna har genomförts via telefon.

Intervjuerna genomfördes under mars-april 2009. Som stöd för intervjuerna togs ett antal frågeområden fram i samarbete mellan utvärderaren och tjänstemän på Jordbruksverket, se bilaga 1. Samtalen följde dock inte en exakt ordning, utan anpassades efter samtalet. Samtalen varade mellan 25-70 minuter.

De intervjuade...

Jag har intervjuat 12 personer som har olika positioner på den jordbrukspolitiska spelplanen. Tjänstemän på Jordbruksverket tog fram en bruttolista med ett 20 tal personer och graderade dessa med önskad prioritering. Avsikten har varit att intervju personer med god inblick i CAP Miljöeffekter och med spridning bland olika organisationer på den jordbrukspolitiska arenan. De intervjuade kommer från följande organisationer:

Jordbruksdepartementet 3 personer

Miljödepartementet	1 person
Universitet	3 personer
LRF	1 person
Naturskyddsföreningen	1 person
Kemikalieinspektionen	2 personer
Naturvårdsverket	1 person

Till läsaren av rapporten

Detta är en rapport som är en sammanställning av 12 personers tankar om olika aspekter av CAP Miljöeffekter. Det är inte möjligt att dra några statistiskt signifikanta slutsatser av så få intervjuer. Det är alltså en rapport där jag som utvärderare strävar efter att lyfta fram tendenser och mönster, lika mycket som jag vill lyfta fram tankar och åsikter som sticker ut, som är kvalitativt unika och kan vara av intresse för den framtida inriktningen av projektet.

Jag har visserligen vinnlagt mig om att vara saklig och strävat efter att opartiskt belysa hur de intervjuade ser på CAP Miljöeffekter. Men en annan utvärderare skulle kanske ha noterat och tagit fasta på delvis andra aspekter än undertecknad. Det är alltså inte någon objektiv sanning som presenteras på följande sidor, utan rapporten ska ses som en pusselbit bland flera när det gäller utformningen av det fortsatta arbetet inom CAP Miljöeffekter.

I rapporten finns många citat. Syftet med dessa är att exemplifiera olika synsätt och att skapa en berättande rapport. Eftersom jag av effektivitetsskäl inte spelade in samtalen så skrev jag anteckningar under samtalets gång som jag sedan gick igenom direkt efter samtalet. Detta innebär att citaten inte alltid är exakt återgivna efter hur orden föll under samtalet. Däremot är jag övertygad om att den andemening som den intervjuade ville få fram stämmer med citaten.

I rapporten skriver jag hon om alla personer. Skälet till detta är dels att göra det svårare för läsaren att identifiera personerna, dels att göra citaten "könsneutrala". I verkligheten är det ungefär lika många män och kvinnor som har intervjuats.

SAMMANFATTNING I KORTHET

Efter att ha samtalat med 12 intressenter för rapporter från CAP Miljöeffekter så framträder ett positivt huvudintryck av projektet. De flesta av dem jag talat med menar att de har nytta av rapporterna, givetvis med variation från rapport till rapport beroende på vilka områden man själv ansvarar för som tjänsteman i en organisation. CAP Miljöeffekter åtnjuter ett gott förtroende hos merparten av intressenter. Rapporterna upplevs som väl genomarbetade, välskrivna och trovärdiga.

"Generellt är vi mycket positiva."

"Rapporterna tas på allvar hos oss."

"Jag har frågat mina kollegor. De säger att rapporterna är bra, man är nöjd. De tycker absolut att projektet ska fortsätta."

De fyra frågeställningar som varit i fokus under utvärderingen är i stort sett tillgodosedda inom CAP Miljöeffekter. Här följer en summarisk sammanfattning av hur CAP Miljöeffekter uppfattas av de intervjuade, utifrån dessa frågeställningar. Under intervjuerna har också andra frågor behandlats – för dessa och för fördjupning i nedanstående fyra frågor, se resten av rapporten.

1. Har vi gjort det vi är satta att göra?

- a) Redovisa de viktigaste miljöeffekterna av jordbrukspolitiken inklusive relevant lagstiftning.
- b) Ge svar på frågor om planerade reformers miljöeffekter.
- c) Utgöra ett stöd för myndigheternas utredningsverksamhet.

Huvudintryck från intervjuer är att fråga b) och c) upplevs som väl uppfyllda, medan flera av de intervjuade eftersöker mer svar på a). Uppföljning av konkreta miljöeffekter upplevs som en bristvara av flera.

2. Har vårt arbete haft relevans för policyarbetet kring jordbrukspolitiken?

De flesta menar att CAP Miljöeffekter har relevans för policyarbetet, i den mån den intervjuade sysslar med det. Någon menar dock att policyrelevansen kunde ha varit större.

3. Har vi gjort det som varit mest relevant under perioden 2004-2008?

Svaret är ja, enligt de intervjuade, samtidigt som det finns önskemål om nya områden att studera.

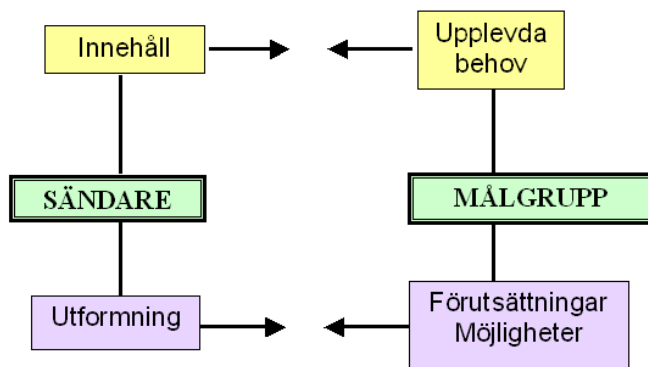
4. Vad håller våra rapporter för kvalitet?

Har lämpliga metoder använts? Dras rimliga slutsatser? Är rapporterna lättlästa?

De intervjuade är väl överens – rapporterna håller god kvalitet, är lättlästa, relevanta metoder har använts, de håller vad man lovar och de är trovärdiga.

TANKAR OM CAP MILJÖEFFEKTER

För att en kommunikativ situation ska fungera väl så fordras ett "möte" mellan sändare (CAP Miljöeffekter) och målgruppen (t.ex. intervjupersoner), se figur 1.

Figur 1. En ideal kommunikation uppnås när det sker ett "möte" mellan sändare och mottagare (Nitsch 1998)

Intervjuerna visar att det finns en god matchning mellan CAP Miljöeffekter och dess avsnämare. Rapporternas innehåll uppfattas som relevant och svarar i många stycken mot målgruppernas upplevda behov. Rapporterna har en utformning som målgrupperna upplever är lätt att ta till sig. Samtidigt finns förstås synpunkter från flera av de intervjuade på både innehåll och utformning, se vidare i denna rapport.

Kännedom om rapporterna

De flesta av de intervjuade får kännedom om nya rapporter från CAP Miljöeffekter på ett mer eller mindre informellt sätt. Det kan vara en kollega som berättar om en ny rapport i korridoren eller på fiket, det kan vara någon yrkesbekant som säger något på ett seminarium eller ett möte.

"Det är på olika sätt, det är inte på något strukturerat sätt. Det kan vara att en intresseorganisation hör av sig och är upprörd över någon formulering."

"De kommer inte personligen till mig. De kommer till XX XX (handläggare) och jag får kännedom om dem senare. Det finns inget system för information om rapporterna som jag känner till."

"Det sker slumpartat. Jag vet inte om det finns något organiserat sätt. Jag hör genom kollegor, eller så träffar jag någon från Jordbruksverket. Ett nyhetsbrev skulle ju vara bra."

Andra får personlig information om att en rapport är på väg, och den service som nämnts är Jordbruksverkets prenumerationsservice. Ingen har nämnt någon direkt

kanal enkom för rapporter från CAP Miljöeffekter. Ingen av dem jag talat med verkar heller känna till något formaliserat system specifikt för rapporter från CAP Miljöeffekter.

Att läsa rapporter

Med viss variation är en typprapport från CAP Miljöeffekter mellan 30-100 sidor, har en inledande sammanfattning på 2-4 sidor, någon gång lite längre. Ibland finns också sammanfattande slutsatser i punktform i anslutning till sammanfattningen. I övrigt så följer rapporten vedertagen "vetenskaplig tågordning".

De jag talat med lever i en informationsintensiv yrkesverklighet och är vana läsare av rapporter av allehanda slag. De har också ett stort behov av information och kunskap inom det område de arbetar inom. Alla jag pratat med har någon form av sökstrategi – att leta information som uppfyller deras specifika behov av kunskap.

En av de intervjuade börjar med att läsa innehållsförteckningen. Hon läser inte sida till sida, utan söker från början efter intressanta rubriker som hon sedan söker vidare under.

De flesta av dem jag talat med startar med att läsa igenom sammanfattningen. Efter att ha läst denna finns det olika strategier. En intervjuad beskriver hur hon fortsätter med att leta efter specifika frågeställningar. Hon tittar inte på helheten utan letar utifrån ett eget behov och intresse efter relevant information.

En annan intervjuad beskriver att hon läser sammanfattningen och sedan lämnar rapporten vidare till den underordnade i organisationen som hon bedömer har mest intresse av rapporten, eller som har området på sin ansvarslott.

En person beskriver hur hon läser sammanfattningen med fokus på att hitta nya aspekter. Om hon gör det söker hon vidare i rapporten, om inte läggs rapporten åt sidan.

En annan läser först sammanfattningen, och om hon finner den intressant och relevant för yrkesrollen, så läser hon hela rapporten. Ligger rapporten i linje med hennes ansvarsområde har hon behov att läsa "allt" eftersom hennes organisation ofta är remissinstans.

En intervjuad läser sammanfattning "våldigt snabbt" för att se om det finns något som hon upplever som relevant. Hon menar därför att en sammanfattning inte får vara för lång, fyra sidor är max. En annan av de intervjuade:

"Ofta läser man bara sammanfattningen. De är oerhört viktiga och 90 % av läsandet. Därför är det viktigt att dessa är bra och att man kan hitta i stort sett allt av intresse i dem."

Samma person beskriver den yrkesverklighet som hon (och sannolikt alla intervjuade) lever i.

"Vi får mängder av rapporter och broschyrer. Om det är något vi är duktiga på i branschen så är det att skriva rapporter. Jag får 1000-tals sidor i veckan och det är helt ogörligt att läsa allt. Rapporterna från CAP Miljöeffekter är dock hyfsat prioriterade för mig och jag tar dem alltid till mig."

Citatet beskriver en yrkesverklighet som är så informationstät att man måste tillskansa sig en strategi där man är extremt nyttoorienterad i sitt informationssök. Det handlar om att utveckla metoder för att hitta kärnan, det som sticker ut, de fakta som bekräftar eller dementerar frågor inom ens eget område. "What's in it for me?" Vad kan jag ha nytta av? Intressenterna för CAP Miljöeffekter lever i ett gigantiskt informationsöverskott och det blir därför av stor vikt att projektets ansvariga förmår att anpassa material från CAP Miljöeffekter så att det innehållsmässigt svarar mot målgruppernas upplevda behov av information och att det har former som målgrupperna finner lämpliga.

Nytta av rapporterna

Alla jag talat med upplever att de haft nytta av rapporter från CAP Miljöeffekter. Graden av upplevd nytta kan variera, och beroende på arbetsuppgifter så är det givetvis skilda rapporter som man upplever är till nytta i yrkesrollen.

"För mig är flera rapporter direkt till nytta i miljömålsarbetet... ...de har stor betydelse för utvecklingen av miljömålsarbetet... ...det finns en gemensam grund att referera till med kollegor på olika håll. Rapporterna är en gemensam spelplan, diskussionsunderlag... ...sakmässigt kan jag hämta det jag behöver."

"Rapporterna är värdefulla att gå tillbaka till. De är beskrivande, användbara och bra för att kolla fakta."

"De är absolut till nytta. De är bra, relevanta... ...jag uppskattar dessa rapporter. De är användbara, de är oftast rätt tajmade. De är aktuella... ...de är praktiskt tillämpbara. Man kan föreslå förändringar med utgångspunkt från rapporter."

"Jag har stor användning av rapporterna. Dels får jag kunskap för egen del. Dels behöver vi kunna belägga effekter och ta fram underlag och motivera gentemot andra departement och gentemot kommissionen."

"Visst har jag nytta av rapporterna. De är det bästa vi har att säga i många frågor. Jag har kopierat diagram och bilder och använt i olika sammanhang... ...det finns faktiskt forskare som ger fasen i politiken, som bara bryr sig om grundforskning. Men majoriteten inser att det är nödvändigt att veta vilken politik som gäller."

En person jag talade med hade inte varit i kontakt med CAP Miljöeffekter de senaste åren, men hon menade att hon haft nytta av de rapporter som gavs ut tidigare. Hon menade att de var *"ordentligt genomförda och ambitiöst framtagna"*.

Egennyttan och samhällsnytta

När jag ställde frågan om nytta avsåg jag den nytta de intervjuade själva upplever i sina respektive yrkesroller. Och det var också med det perspektivet som man svarade. De intervjuade har visserligen skilda yrkesroller inom det jordbrukspolitiska området, men man "konsumerar" rapporter på samma sätt. De jag intervjuat arbetar i en snabb värld där det gäller att tillägna sig mycket information från vitt skilda källor, på kort tid. Följden blir att man läser rapporterna från CAP Miljöeffekter utifrån ett egennyttigt perspektiv. Med egennyttan avser jag här egennyttan utifrån sin yrkesroll. Det gäller att hitta så bra informationskällor som möjligt, med så "nyttiga" siffror och faktauppgifter som möjligt, och det gäller att hitta dem på hyfsat kort tid. I detta avseende verkar rapporter från CAP Miljöeffekter att stå sig gott.

En av de intervjuade tog spontant upp vilken samhällsnytta de upplevde av CAP Miljöeffekter och hon menar att rapporterna är till nytta i samhället i stort. Detta är annars en fråga som denna utvärdering inte fokuserat på. Jag vill ändå påpeka att de intervjuades upplevda "egennyttan" av rapporterna också ger en indikation på att rapporterna har motsvarande samhällsnytta. De intervjuade har alla centrala roller på den jordbrukspolitiska arenan och den nytta de upplever i sina yrkesroller kommer rimligen det jordbrukspolitiska arbetet i stort till del.

En av de intervjuade anser inte att hon har någon nytta av rapporterna – de är på en alltför "övergripande nivå" inom hennes ansvarsområde.

Rapporternas kvalitet

I detta avsnitt beskrivs de intervjuades syn på rapporternas kvalitet i termer av läsbarhet och trovärdighet. Synpunkter på hur rapporterna skulle kunna utvecklas vad gäller innehåll, utformning, metodval mm, finns i avsnittet "Framtida innehåll och upplägg".

Som grund för denna del av samtalet fick de intervjuade en sammanställning med exempel på rapporter från CAP Miljöeffekter från de senaste åren. Med sammanställningen (se bilaga 2) som utgångspunkt fördes ett resonemang med flera av de intervjuade kring vilka av rapporterna de kände till. Under några av samtalen tog vi tag i en av dessa rapporter och bläddrade i för att den intervjuade lättare skulle kunna konkretisera sina synpunkter.

Läsbara och välskrivna

Samtliga intervjuade får antas vara vana rapportläsare och ha en hel del material att jämföra med. Alla jag pratat med upplever att de rapporter man tagit del av vid en jämförelse är lättillgängliga och välskrivna.

"De är lättillgängliga. Jag har inga synpunkter. De är jättebra."

"Det är inte någon kvällstidningslitteratur, och det ska det inte heller vara. Man kommer fram till klara slutsatser, det finns ett resonemang som leder fram till en klar slutsats. Rapporterna är välskrivna."

"Man sammanfattar i bullet-points – det är bra. Det är inte svårt att läsa dessa rapporter. Det är bra med punkter."

Hög trovärdighet

Alla jag talat med anser att rapporterna från CAP Miljöeffekter har hög trovärdighet.

"Rapporterna är absolut trovärdiga, det är inga som helst problem. Resonemangen är väl underbyggda. Man är klar och tydlig med att det finns metodproblem, det är man ärlig med. Jag uppskattar rapporterna mycket."

"Rapporterna är mer trovärdiga än vissa andra. Dessa är mer vetenskapligt grundade än andra jag läser."

"Resultaten är väl underbyggda. Det är mycket sällan man säger för mycket. De är väl avgränsade och man håller sig inom denna avgränsning. Många andra rapporter pratar mer vid sidan om. Man gör det som går att göra. Och att de är gjorda i samverkan mellan flera myndigheter ökar trovärdigheten."

De två sista personerna menar alltså att CAP Miljöeffekter skriver rapporter som vid jämförelser ligger högt när det gäller trovärdighet, vilket är ett gott betyg med tanke på att de personer som intervjuats alla läser många rapporter. Dels anses de väl genomförda enligt de intervjuade. Att rapporterna tas fram i samverkan mellan tre myndigheter – Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet – är också en möjlig förklaring till att trovärdigheten anses hög bland de intervjuade.

Relevant inriktning

Intervjupersonerna är med något undantag nöjda med inriktningen på CAP Miljöeffekters arbete. Samtidigt finns önskemål om framtida innehåll – se kommande avsnitt.

En intervjuad menar att det finns risk att man har för lite av helhetsperspektiv på utvecklingen om man tittar alltför mycket på ett styrmedel i taget. Man skulle behöva lyfta blicken och ha ett "systemperspektiv". Att till exempel titta på miljöeffekter av ett helt produktionssystem (ex ekologisk produktion) jämfört med ett annat – inte att bara titta på en avgränsad åker.

En annan intervjuad är nöjd med arbetet inom CAP Miljöeffekter, men menar att det för hennes egen del "saknar policyrelevans".

UTVECKLINGSMÖJLIGHETER

En stor del av samtalen handlade om inriktningen inom CAP Miljöeffekter. Gör man rätt saker inom projektet? Saknas några särskilt viktiga områden? Är det frågor som bör belysas mer? Vad önskar du dig av CAP Miljöeffekter de närmaste åren?

Det ska sägas att de intervjuade har mycket positivt att säga om inriktningen på CAP fram till dags dato. De flesta av de intervjuade menar att det tas fram intressanta studier och rapporter, att de ofta är väl tajmade och ligger i linje med vad som är "heta" frågor på det jordbrukspolitiska området. Likväl finns det förstås önskemål om både innehåll och utformning.

Önskelista på innehåll

Följande punkter är en sammanställning av de förslag på inriktning av framtida rapporter från CAP Miljöeffekter som de intervjuade nämnde under samtalen. Observera att sammanställningen ska ses som en lista att plocka idéer ur för framtida studier, men den säger inget om hur många som vill ha en viss inriktning. För att få svar på antal intressenter som vill ha den ena eller den andra inriktningen så fordras en kvantitativ studie, t.ex. i form av en enkät, eller en snabbbrundringning till ett större antal intressenter.

Klimat och jordbruk

Flera av de intervjuade menar att jordbrukets koppling till klimatfrågan behöver utredas mer. Kunskapsbehovet är stort, men också kunskapsluckorna är stora, som en intervjuad uttrycker saken.

"Vi behöver visionera. Att få ett avstamp kring vilken handlingslinje EU:s framtida jordbrukspolitiska handlingsprogram ska ha efter 2014, och hur klimatfrågan ska behandlas."

"Klimatfrågan är viktigast. Hur tar man vara på möjligheten att jordbruket utvecklas så att det bidrar med biogrödor och samtidigt är energieffektivt och klimatsmart?"

Koppling till andra program / verksamheter

Några tar upp kopplingen till andra program och verksamheter.

"Man behöver se över CAP Miljöeffekters koppling till det svenska miljömålssystemet. Det pågår många andra program – t.ex. samarbete om havsmiljön i Östersjön. Inom ramen för HELCOM finns en massa mål – vilka konsekvenser får detta, gäller att stämma av till andra överenskommelser och åtgärdsprogram."

Andra frågor som väckts är vilka kopplingar klimatarbetet har med andra målområden, t.ex. vattenfrågor och biologisk mångfald. Hur påverkar åtgärder inom jordbruket andra områden? Vilka synergieffekter finns? Eller kan åtgärder som är positiva inom ett område ge negativa effekter inom ett annat? Hur ser kopplingen ut när det gäller frågor om växthusgaser och växtnäringsläckage?

Internationell utblick

Flera menar att det skulle vara intressant med internationella utblickar och jämförelser.

"Det vore intressant att ha en utblick utanför Sverige. Hur ser utvecklingen i frågor som CAP Miljöeffekter belyser ut i Europa, i andra länder. Vi har ju samma jordbrukspolitik."

"Vad kostar det att ta bort ett kg kväve i olika länder? Hur ser fågelutvecklingen ut i olika länder? Och att ställa olika utvecklingar i relation till miljöstödjande åtgärder. Hur kan man jämföra utvecklingen i olika länder?... ...Bryssel har inget vettigt system för att jämföra biologisk mångfald mellan olika länder... ...jämförande studier är en jättelucka...det finns alltid ett land som gör bäst i olika sammanhang. Det finns många goda exempel, men då måste det till jämförelser."

"Mer omvärldsbevakning som gör att man tittar på saker som kan användas i policyarbetet."

Att jämföra med andra länder kanske inte låter sig göras så enkelt, men en viktig uppgift menar ett par av de intervjuade. Det handlar om att försöka hitta åtgärder från olika håll som fungerar, som är kostnadseffektiva och som därför vore intressanta att försöka applicera på svenska förhållanden. Det handlar om att dra nytta av erfarenheter som kanske finns, men som inte är synliggjorda. Hjulet kanske redan är uppfunnet.

Scenarier

Ett par av de intervjuade efterlyser ännu mer scenariestudier – vilka konsekvenser olika beslut får.

"Jag vill se mer konsekvensanalyser för olika handlingsalternativ av framtida jordbrukspolitik. Detta har vi själva inte resurser för att genomföra."

"Vad skulle hända om vi tar bort det generella gårdsstödet helt och hållet? Om vi för över alla pengar därifrån till ett landsbygdsutvecklingsprogram. Det skulle vara intressant att studera..."

Konkreta konsekvenser...

...för biologisk mångfald

Flera nämner att man skulle vilja se fler studier som de facto visar vilka konsekvenserna blir /har blivit av olika åtgärder inom CAP.

"I ett brett perspektiv är rapporterna viktiga, men det måste till andra verktyg utöver dessa för att komma till botten. Rapporterna säger inte alltid så mycket om kvalitativa förbättringar. Det behövs konsekvensforskning och direkt miljöövervakning. CAP Miljöeffekters rapporter är ju aggregerade data som är viktiga verktyg, men det kan behövas en annan upplösning ibland. Vad har de facto hänt – det missar man i dessa. Till exempel skulle naturvårdsinventeringar kunna vara bra. Hur ser det ut på konkret nivå? Hur ser de ekologiska processerna ut? Vilken årsmånsvariation finns? Det behövs olika upplösning."

"Vilka är de verkliga biologiska effekterna av ersättningsystemet? Vi har pratat arealer och kantzoner – konkret mätbara siffror på areal och olika åtgärder, men det som är svårt att se är om det ger eftersträvarvärda effekter på den biologiska mångfalden... ...vi vet om bönderna går med i systemet, om de följer regler. Men har kattfoten minskat eller ökat? Har vi mer sånglärka eller inte? Och att sedan sätta dessa fakta i relation till olika ersättningar. Idag är vi dåliga på kvittot... ...vi behöver satsa mer på specialinriktad uppföljning av enskilda artgrupper. Mer resurser på gränslandet mellan forskning och mekanisk övervakning. Detta har jag föreslagit i flera år. Det går ju stora pengar till miljöersättningar – vi behöver veta mer om vad som de facto ger bra resultat."

...för regionala skillnader

"Vilka regionala skillnader får genomförandet i Sverige? Till exempel hamnar biologisk mångfaldsersättning relativt mycket i skogsbygden. Och vattensättningar hamnar främst i slättbygd. Får detta några regionala konsekvenser?"

"Jag är lite fundersam på hur man tittar på utvecklingen i olika delar av landet. Man belyser bra vad som händer på en övergripande nationell nivå med jordbruk, landskap och miljöeffekter. Jag är mer tvöksam till hur man belyser skillnader mellan olika regioner och inom regioner."

...för bonden

"Miljöeffekter och miljöeffekter? Det blir ju en miljöeffekt om bonden slutar, om jordbrukspolitiken leder till det. I kvantitativa rapporter som nu så når man inte fram till detta... ...Jordbruksverket är bara intresserat av hektar och inte av bönder... ...när det gäller dessa stödformer så borde man ha med den beteendevetenskapliga kompetensen. Biologiska värden handlar lika mycket om vad bonden upplever... ...biologisk mångfald har varit en starkt styrande faktor som fått stå över många andra funktioner."

...bonden och betesmarken

"Vilken effekt har politiken haft på betesmarkerna? Det har blivit en stor kapitalisering i betesmarker av alla stöd. Vad leder det till? Brukaren kanske inte fick tillgång till marken utan det blev markägaren?"

"Samhällsekonomiska effekter, men det är svårt. Jordbruksverket har en tung naturvetenskaplig bas. Men hur samhällsekonomiskt motiverad eller hur kostnadseffektiva är olika åtgärder och politiska instrument. Ett styrmedel behöver inte vara bra, bara för att det ger positiva miljöeffekter. Det är kanske bra att det är avgränsat – svårt att få tag på vederhäftiga analyser på samhällsekonomiska effekter."

Omtag önskas

Eftersom förutsättningar och politik förändras med tiden menar några att det finns anledning att göra "omtag", dvs. att studera samma företeelser på nytt, med samma metod, men med nya förutsättningar.

"Man behöver inte vara rädd för att göra omtag. Förutsättningarna förändras ju. När man fortsätter att titta på CAP:s miljöeffekter så behöver man inte alltid nya frågeställningar. Markanden förändras, produktionskostnader förändras, det blir förändringar inom landsbygdsprogrammet. På vilket sätt påverkas förutsättningar av en revidering i jordbrukspolitiken? Intressant med nya studier på samma område, man kan se trender."

Upplägg på och utformning av rapporter

Som tidigare beskrivits är det framförallt positiva beskrivningar av upplägg och utformning som kommit fram under samtalen. Men det har också kommit upp tankar och idéer som skulle kunna leda CAP Miljöeffekter vidare till ännu bättre målgruppsanpassning.

Kortare och snabbare rapporter

Ett par av de intervjuade menar att det skulle ge ännu bättre tajming och ännu större relevans om det ibland gjordes korta, snabba studier kring en särskilt aktuell fråga.

"Ibland kommer rapporterna i ett läge då de inte är så aktuella. Då ger de en höjning av kunskapsnivån, men är inte till nytta policymässigt... ...för att ge bättre nytta till policyarbetet skulle man nog också titta på kortare, snabbare analyser i rapporteringen. Antingen utöver det som görs, eller som komplement. Lite fler korta rapporter, lite mer just in time."

Ett exempel som nämnts av några är oklarheter kring trädfällning i naturbetesmarker. Flera beskriver den stundvisa oklarhet och förvirring som rått bland brukare och markägare kring tolkning av regler, vilket lett till flera fall av onödig trädfällning. Dels

efterlyser man en snabbare hantering av den turbulens som uppstod (vilket knappast hör hemma inom CAP Miljöeffekter), dels skulle man vilja ha haft en snabbare konsekvensanalys av den periodvisa förvirringen. Vad blev konsekvenserna? Hur mycket biologisk mångfald gick till spillo? På vilket sätt kunde ansvariga myndigheter agerat annorlunda?

Mer spekulation

Rapporterna från CAP Miljöeffekter anses ha hög trovärdighet. Man gör vad som finns möjlighet till, man drar de slutsatser som är möjliga. Men ändå finns hos flera av de intervjuade en önskan om mer spekulation.

"Det är sällan något revolutionerande nytt som kommer fram. Kanske är det så att man har utgångspunkter för vad som kan komma att hända, och sedan söker man belägg för att det kommer att ske. Jag tycker man spekulerar för lite i vad som skulle kunna komma att ske utöver det."

"Jag skulle gärna se mer diskussion kring vilka åtgärder som kan komma att behövas i olika sammanhang."

"Det finns en försiktighet att inte dra för stora växlar. Det är verkligen inga fantasifoster – man tar inte ut svängarna ens i diskussionen. Det skulle kunna vara mer spekulation, idag är det lite för mycket hängsle och livrem."

Här finns en möjlig paradox. CAP Miljöeffekter har genom åren skrivit rapporter som byggt upp ett förtroende bland olika intressenter. Projektets arbete åtnjuter en hög trovärdighet. Samtidigt finns det intressenter som önskar mer av spekulation, fler förslag till åtgärder, att författarna tar svängarna lite mer i diskussion och slutsatser. Om så sker – finns det då en risk att CAP Miljöeffekter tappar i trovärdighet i målgruppernas ögon? Eller kan det finnas en möjlighet att behålla trovärdigheten, samtidigt som författarna tar ut svängarna mer?

Rimligen borde det fungera med rapporter som innehåller mer spekulation och reflekterande resonemang. Om bara gränserna mellan redovisning av fakta, modellens utdata, tolkning av dessa och mer fria spekulationer är tydliga borde det kunna ge rapporterna ett mervärde. Tydlighet mellan vad som är fakta, tolkning och "spekulation" måste vara kristallklar.

Reflektion och självkritik

Ett par av de intervjuade menar att det kan behövas mer reflekterande i rapporterna kring metoder och ansatser. Vad finns inte med? Vad har man valt bort? Vad svarar man på och vad svarar man inte på?

"Att de försöker identifiera vad de själva tycker att de missat."

En intervjuad menar att det skulle vara spännande att man utöver en reflektion kring de ansatser och modeller som används också vågar att testa andra modeller.

"Många av dessa rapporter bygger på en återkommande modell. Kör man den tillräckligt många gånger så vet man vad man kommer fram till. De kan sin modell och det ger resultat, men det kan bli lite förutsägbart. Man kanske skulle prova andra modeller. När man ser att det är XX XX och XX XX, då vet man nästan vad de kommit fram till."

Sammanfattningar

Ett par av de intervjuade skulle gärna se fler sammanfattande skrifter från CAP Miljöeffekter. I den flod av rapporter och skrifter som väller in på de intervjuades arbetsplatser så är material som tar upp det viktigaste och fångar kärnan i olika studier intressanta.

"Det hade varit bra om det funnits lite mer av total sammanfattning – att fler rapporter sammanfattas i en rapport. Skrifter ligger och dräller, det vore bra att ha en som är lite mer helig. Det skulle kunna vara varje år eller vartannat år."

Denna person efterlyser alltså någon form av sammanfattning av genomförda studier. Att så att säga göra synteser av slutsatser i det material som tagits fram under viss tidsperiod.

Bilder, diagram och interaktivitet

En intervjuad har en lite annorlunda lässtrategi, som kanske kan vara intressant att reflektera kring.

"Jag börjar med att läsa diagram och bilder, sådant som visar trender. Ögonen faller omedelbart på detta. Sedan läser jag eventuellt sammanfattningen.. Sist läser jag hela allt, men det är inte så vanligt. Bilder med långa bildtexter som sammanfattar hela budskapet. Det bara väller in olika utredningar. Ofta är det mer slående att se en trend i diagramform. Bilder och diagram är lätt att ta till sig – mer sånt!"

Hon trycker på vikten av att visa budskap i fler former än i ren text, och menar att sådant material kan utökas i rapporterna. Samma person tycker också att med dagens teknik skulle det finnas möjligheter att göra rapporterna mer attraktiva och användarvänliga.

"Rapporterna ligger som pdf idag och det är inte världens skönaste format. Det hade varit väldigt bra med ett speciellt uppslag med interaktiv grafik. Det finns många sammanhang där man kan få allt presenterat häftigt, att t.ex. kunna kombinera själv för att få fram egna samband. Pdf är för stelt. Det vore intressant med materialet på en interaktiv hemsida."

Ökad delaktighet

Ett sätt att styra innehåll och utformning att bli så målgruppsanpassade som möjligt är att ha en referensgrupp. En sådan har funnits tidigare – två av de intervjuade säger sig också minnas att de deltagit i referensgruppsmöten vid några tillfällen. Idag finns dock inte någon sådan formaliserad gruppering och ingen av de intervjuade deltar idag i någon formaliserad process där framtida innehåll och utformning diskuteras. Några av de intervjuade har deltagit i referensgrupp eller motsvarande för enstaka rapporter inom den intervjuades eget ämnesområde och då framförallt som expert.

"Det är myndigheterna i första hand som bestämmer vad som ska skrivas om. Jag ringer ju inte till Jordbruksverket och säger vad jag tycker de ska ta fram, det är en ganska hierarkisk ordning."

"Jag har aldrig deltagit i någon process om vad man tar fram för studier."

"De bestämmer själva, men vi har bra informella diskussioner med tjänstemän på CAP Miljöeffekter om vad vi tycker ska göras."

Det finns dock ett tydligt intresse bland de intervjuade att delta i mer formaliserade samtal kring den övergripande framtida inriktningen av CAP Miljöeffekter.

"Vi får inte vara med och bestämma vad som ska studeras. Det blir säkert ofta rätt, men vi kunde ha en gemensam diskussion kring detta. Vad ser näringen för behov, vad ser andra grupper...det handlar inte om att ha ett formellt inflytande, men en diskussion... ...vi skulle gärna vara inbjudna till träffar på departementet. Det måste ju vara roligt för dem som skrivit rapporterna att göra detta."

"Det vore bra att försöka få en tydligare planering kring rapporterna. Jag har ingen kännedom om detta idag."

"Det är klart det skulle vara intressant, det är ju svårt att bara komma på vilka studier som behöver göras. Det är när man möts som idéer växer fram... ...kanske man skulle ha en referensgrupp med olika intressenter, som kan vara med i en process att ta fram idéer till områden att studera och utvärdera."

"Jag tycker att jag borde vara mer involverad i planeringen av rapporterna, jag vet inte att det är någon annan hos oss på departementet som är involverad."

Det finns flera fördelar med att mer strukturerat öka delaktigheten inom CAP Miljöeffekter.

- viktiga aktörer på den jordbrukspolitiska arenan får chans att uttrycka hur de ser på utvärderings- och uppföljningsbehov.
- att mötas innebär möjlighet till kreativa samtal där nya aspekter och problemområden synliggörs, frågor som annars skulle förbli "ostuderade".

- ökad delaktighet innebär att fler aktörer känner ett medansvar för projekt CAP Miljöeffekter, vilket i sin tur skapar förutsättningar för en större spridning av resultat och slutsatser.

Ökad delaktighet skapar sannolikt också ökade förväntningar hos intressenterna. Här finns en möjlig risk – att de som bjuds in att delta i möten kring projektets inriktning skulle känna en besvikelse om deras behov inte blev tillgodosedda. Mandatet för en eventuell referensgrupp måste därför vara mycket tydligt.

Hur nå ut med rapporterna?

Information om nya rapporter

Som tidigare beskrivits så når rapporterna de intervjuade på olika sätt. Ingen får dem personligen via en direkt kanal från CAP Miljöeffekter. Under intervjuerna talade vi om hur man skulle vilja få information om att en rapport på väg. Behoven verkar se olika ut. Några uttrycker snarast en tacksamhet över att de inte får rapporterna personligen, eftersom det skulle innebära en ytterligare påspädning av den stora informationsfloden. Man litar istället på att de rapporter som är av intresse ändå kommer på deras bord på ett eller annat sätt.

Några av de intervjuade är dock intresserade av att ha en direkt kanal för rapporter från CAP Miljöeffekter.

"Man skulle kunna prenumerera på rapporter så att de antingen dyker upp i brevlådan, eller information om att det är en på väg."

"Det vore bra med ett snabbutskick per mail om att det är en ny rapport på väg. Man skulle kunna ha en sändlista till alla intresserade aktörer, så att man vet att det kommer en rapport."

Det ska sägas, vilket också någon av de intervjuade beskriver, att det idag finns möjlighet att prenumerera på skrifter från Jordbruksverket. Kännedomen om detta verkar dock vara låg bland de intervjuade. Med andra ord kan det behov som flera av de intervjuade ger uttryck för – en direktkanal för rapporter från CAP Miljöeffekter – förverkligas genom att de kontaktar Jordbruksverket. Det gäller bara att de får kännedom om att möjligheten existerar.

Presentation av nya rapporter

Bästa sättet att ta del av innehållet i en ny rapport är enligt de intervjuade att få en muntlig presentation.

"Muntliga redovisningar av vissa rapporter har jag varit och lyssnat på. Det är bra genomgångar, bra sätt att sätta sig in i en rapport. Det är positivt att mötas, det ger överblick och möjlighet att ställa frågor."

"Någon gång har jag varit på departementet, någon på Jordbruksverket. Jag tycker det är viktigt och väldigt bra. Ofta tar man sig inte den tiden, men det är en helt annan sak att få det presenterat muntligt."

"Vi har haft seminarier där de tankat av rapporter. Dessa möten skulle kunna göras mer regelbundet, mycket bra."

Det råder ingen tvekan om att de intervjuade ser muntliga presentationer som det mest givande sättet att ta del av en ny rapport. Man värdesätter möjligheten att träffa rapportens författare och att kunna ställa frågor. Man värdesätter också möjligheten att träffa kollegor inom sitt eget ansvarsområde och att få chans att dryfta aktuella frågeställningar.

En intervjuad föreslår att presentationerna skulle kunna stramas upp. Dels att det införs rutiner för när presentationer ska ske, dels att formerna skulle kunna formaliseras med externa aktörer i form av opponenter som ger en oberoende kritisk granskning och ger förslag på fortsatt arbete inom CAP Miljöeffekter.

Möte med flera funktioner

Idag genomförs årliga seminarier på Jordbruksdepartementet. Dessutom ordnas i de flesta fall något specifikt seminarium för respektive rapport. Enligt tjänstemän på jordbruksverket har fokus på dessa seminarier varit på presentation av rapporterna. Flera av de intervjuade som deltagit på dylika seminarier beskriver dem i positiva termer. Trots goda omdömen för presentationerna finns dock anledning att fundera kring en vidareutveckling.

För det första finns det intressenter som uppenbarligen inte nås av informationen om vilka seminarier som är på gång. Vad finns att göra för att öka kännedomen kring kommande seminarier bland rapporternas intressenter? Vilka kanaler är mest effektiva för informations-spridning?

För det andra finns det anledning att diskutera framtida innehåll och former för seminarierna. Det finns en paradox när det gäller det optimala presentationssättet av en rapport. De flesta verkar vara överens om att en muntlig presentation är det klart bästa sättet, och samtidigt så verkar de ha en mer eller mindre konstant upplevelse av brist på tid. Känslan av tidsbrist gör att man i stunden ofta prioriterar bort möjligheten att delta på en muntlig presentation av en rapport eftersom det är något mer akut som pockar på.

Upplevelsen av tidsbrist är en delikat fråga att hantera. CAP Miljöeffekter har ett uppdrag att nå ut med rapportresultat till potentiella intressenter som har "fullt upp". Samtidigt ska man fånga upp vilka frågor som är mest relevanta för att kunna planera vilka studier som ska göras och när de ska genomföras. Allt detta fordrar en god kunskap om intressenternas yrkesverklighet och en god kontakt med dem. Intervjuerna vittnar om att det finns goda informella kontakter mellan projektgruppen för CAP Miljöeffekter och berörda intressentgrupper. Samtidigt finns en insikt om att det skulle behövas fler konkreta möten för att göra matchningen mellan CAP Miljöeffekter och den jordbrukspolitiska arenan ännu bättre. Men så var det tiden...

Hur göra? Kan det finnas ett sätt att skapa mötesformer som gör att alla deltagare upplever ett tydligt mervärde och därför väljer att prioritera dessa möten? Några möjligheter har framskyttat under intervjuerna.

"Det behövs en mottagningsberedskap – att vi lär och lyssnar så att rapporten inte blir något i en byrålåda. Vi måste planera för att ta emot rapporter vid en muntlig redovisning, det är ett bra sätt att tillgodogöra sig slutsatser... ...det är så mycket rapporter från alla håll. Man måste ha ett fysiskt överlämnande. Det är flera myndigheter och det är viktigt att alla är med... ... det är viktigt med en nära dialog både om presentationen (av rapporten) och om inriktningen (framtiden)."

En möjlighet kan vara att regelbundet arrangera seminarier med flera funktioner än att bara "tanka av" aktuella rapporter. Som citatet ovan antyder – att skapa dialog både om innevarande rapport och om framtiden. Exempel på möjliga funktioner för dylika seminarier.

- presentation av rapporter
- samtal om resultat och slutsatser
- samtal om nya frågeställningar som väckts
- samtal om frågor som kan utredas ytterligare inom CAP Miljöeffekter

Bearbetning av nya rapporter, kunskapsutveckling och planering inför fortsatta studier skulle därmed smälta samman till samma tillfällen. Det finns givetvis många frågor som behöver redas ut för att hitta optimala former. Ska man nöja sig en rapport per tillfälle? Eller kan man ha fler rapporter och därmed också fler potentiella intressenter? Och i så fall – hur många rapporter per seminarium?

Flera av de intervjuade berättar om seminarier de varit på som de upplever som värdefulla. Sammanhangen har varierat – det har varit regionalt anordnade seminarier på länsstyrelser, workshops på departement och presentationer på intresseorganisationer. Behovet och efterfrågan har i viss mån fått styra former och tillfällen. Att behovet får styra är naturligtvis inget fel i. Men det kan vara så att efterfrågan på presentation av rapporter från CAP Miljöeffekter skulle se annorlunda ut om utbudet förändrades. Man upplever kanske inte ett tydligt behov om tjänsten inte finns... Om intressenter erbjuds en möjlighet att delta på innehållsrika presentationer, med möjlighet till ett aktivt deltagande och med möjlighet att bidra till utvecklingen av projektet, så kanske efterfrågan visar sig vara stor. Videokonferenser skulle också kunna vara ett alternativ för att möjliggöra för fler att delta vid seminarier om rapporterna.

Genom att arrangera möten med större delaktighet så visar ansvariga för CAP Miljöeffekter att man tar på målgruppen på stort allvar. Målgruppens verklighet och frågeställningar blir i ännu högre grad vägledande för vilka studier som kommer att genomföras och projektet i ännu högre grad målgruppsanpassat.

CAP Miljöeffekter – otydligt för målgruppen

CAP Miljöeffekter är ett projekt där det inte finns några uttalade ambitioner att skapa ett starkt "varumärke". Arbetets innehåll ska vara relevant och presenteras på ett sätt som passar olika målgrupper. Var rapporterna kommer ifrån är mindre viktigt, menar företrädare för CAP Miljöeffekter.

Flera av dem jag talat med bekräftar att det ofta är svårt att hålla ordning på varifrån olika rapporter kommer och inom vilket projekt de ingår. Detta kanske heller inte är ett stort problem – rapporternas innehåll kan ju tala för sig självt så länge de når fram till målgrupperna. Ett par saker kan dock finnas anledning att reflektera över.

Rent informativt finns fördelar med en större tydlighet. Eftersom rapporterna får goda betyg som relevanta och välskrivna, så är det "problemet" löst. Återstår då hur man bäst löser själva förmedlingen. En avsändare med gott rykte har fördelar i informationsfloden. Eftersom vi vet att målgrupperna har positiva tankar om CAP Miljöeffekter, så förtjänar avsändaren att lyftas fram. En tydlig avsändare har i regel lättare att nå fram till mottagaren av informationen.

En intervjuad menar att otydligheten om vad som är CAP Miljöeffekter också gör det svårare att utvärdera verksamheten inom projektet. I nästa steg kan det därför bli svårare att besluta om budgettilldelning till CAP Miljöeffekter i relation till andra verksamheter – i de fall där gränssnitten är otydliga.

"Det skulle kunna organiseras bättre på Jordbruksverket. Vi skulle kunna få ut mer av pengarna om vi jobbar på en tydlig organisation. Att tydliggöra CAP Miljöeffekter gentemot andra områden och att tydliggöra nyttan från CAP Miljöeffekter."

Kommunikationsplan en möjlighet

CAP miljöeffekter jobbar med relevanta frågor och arbetet sker med hög kvalitet, enligt de intervjuade. Den aspekt som har störst förbättringspotential är den kommunikativa. En möjlighet är att arbeta fram en strukturerad plan för kommunikation. En dylik kommunikationsplan behöver inte vara något omfattande dokument. Syftet med en plan är framför allt om att medvetet arbeta igenom olika aspekter kring kommunikation inom projektet och att sätta dessa på pränt. Ett annat syfte är skapa rutiner för kommunikationen gentemot intressenterna.

En möjlig positiv effekt av att arbeta fram en kommunikationsplan är att det leder till större tydlighet kring CAP Miljöeffekter – både när det gäller verksamhetens syfte och dess innehåll.

En kommunikationsplan bör vara ett levande dokument som regelbundet revideras utifrån de erfarenheter som verksamheten genererar. Några saker som förtjänar att arbetas igenom, se nästa sida.

KOMMUNIKATIONSPLAN

exempel på rubriker och frågor

Mål

Vad ska de kommunikativa insatserna leda till?
I vilken utsträckning ska CAP Miljöeffekter lyftas fram som "varumärke"?
Vem formulerar de kommunikativa målen?

Målgrupper

Vilka är de viktiga målgrupperna?
Vilka behov har de? Vilka önskemål?
Hur ser deras arbetssituation ut?
Hur gör man målgrupperna mer delaktiga i CAP Miljöeffekter?

Medier

Hur når man effektivast ut till olika målgrupper?
Vilka kanaler för information om rapporter och seminarier?
E-post? Telefon? Brev? Fackpress? Personaltidningar?

Former för möten/seminarier

Under vilka former skapas den största "nyttan" för målgrupperna?
Vad får målgrupperna för CAP Miljöeffekter att intressera sig och avsätta tid?
Finns det anledning att variera former för möten och seminarier för olika målgrupper?

Handlingsplan

Ansvar för olika insatser?
Vem gör vad? Och när?

Uppföljning och utvärdering

Hur följs olika kommunikativa insatser upp? Hur utvärderas de?
Hur tas erfarenheter tillvara för fortsatt verksamhet i allmänhet och för kommunikativa insatser i synnerhet?

Avslutningsvis: För att skapa en effektiv kommunikationsplan bör representanter för målgrupperna vara med under framtagandet. Som bollplank, kanske i form av en fokusgrupp där frågan avhandlas under några timmar. Representanter för målgrupper "uppgraderas" på sätt från mottagare av information till medaktörer.

Bilaga 1. - CAP:s miljöeffekter

Frågor / frågeområden för intervjuer

Bakgrund

- Yrkestitel?
- Huvudsakliga arbetsuppgifter?

Kännedom / Nytt

- I vilken utsträckning tar du del av det arbete som görs inom CAP miljöeffekter? (rapporter etc)
- På vilket sätt får du information om vad som sker i CAP miljöeffekter?
-muntligt, tidningar, mail, pressmeddelanden, rapporter, hemsidor....
- På vilket sätt skulle du vilja få information om vad som sker i CAP:s miljöeffekter

Informationsbehov

- Vilken typ av information/kunskap är det framförallt du behöver i din yrkesroll?
- Vilka är dina viktigaste informationskanaler/källor för att få relevant input i din yrkesroll?

Med utgångspunkt från sammanställningen av rapporter...

- Vilka av dessa rapporter har du läst?
- Vilken nytta tycker du att du haft av CAP:s miljöeffekter/rapporterna?
- Tycker du att Jordbruksverket, RÄ, SNV gör rätt saker inom projektet?
- Är det något du saknar som du skulle vilja få belyst inom CAP miljöeffekter?
- Het fråga som CAP miljöeffekter missat?
- Viktig fråga kommande år?

- Har du varit delaktig/haft inflytande i vilka rapporter som tas fram?
- Presentationen av rapporter? Deltagigt? Lämpliga former?

Utifrån en särskild rapport... (som personen läst tidigare, eller som ett led i utvärderingen)

- Vad tycker du om denna rapport? Rimliga slutsatser?
- Ger den svar på de saker du förväntat dig?
- Svarar den mot de behov du har i din yrkesroll?
- Upplever du att den är lättillgänglig - svårtillgänglig? (läsbarhet)
- Upplever du att den är trovärdig?
- Är det något du skulle vilja ändra på i rapportens utformning?

Bilaga 2 – exempel på tidigare studier inom CAP Miljöeffekter

Tidigare studier av jordbrukspolitikens miljöeffekter

Jordbrukets miljöeffekter 2020 - en framtidsstudie (2007:7)

- * Ökad produktivitet och effektivare jordbruk kommer att minska miljöbelastningen i framtiden.
- * Samtidigt hotas jordbrukets natur- och kulturvärden i skogsbygden av de omvärldsförändringar jordbruket står inför.

Bakgrund: Inför miljömålsarbetet behövdes en prognos över hur miljötillståndet kunde komma att utvecklas fram till 2020. Prognosen användes även för klimatrapporering och uppmärksammades i ett vidare sammanhang (föredrag bl.a. för livsmedelsindustrierna, hushållningssällskap och svenskt växtskydd)

Landskapselement med miljöersättning (2007:5)

- * Landskapselement, till exempel stenmurar, odlingsrösen och åkerholmar, har stor betydelse för biologisk mångfald och kulturmiljövärden.
- * Skötseln och restaureringsfrågorna av olika landskapselement är komplicerade. Studien visar dock att våra miljöersättningar till landskapselement fungerar bra.

Bakgrund: Rapporten togs fram som ett underlag för att bedöma effekterna av ersättningarna till landskapselement.

Miljöeffekter av 2003 års jordbruksreform (2007:4)

Miljön påverkas positivt av den senaste reformen av jordbrukspolitikerna.

Utvärderingen pekar på flera positiva miljöeffekter för Sverige:

- * mindre klimatpåverkande växthusgaser
- * mindre näringsämnen till sjöar och kustvatten, exempelvis Östersjön
- * mindre växtskyddsmedel
- * mer biologisk mångfald i jordbruksmark

Bakgrund: En reformering av jordbrukspolitikerna utformades under 2004 (den s.k. MTR-reformen eller 2003 års jordbruksreform). Det fanns ett behov av att se på miljöeffekterna av hela reformen som innebar en kraftig minskning av produktionsstöden men ökade satsningar på miljön.

Import av kött - export av miljöpåverkan 2007

- * Produktion av gris- och nötkött i Sverige är på flera punkter bättre för miljön än om köttet importeras från andra länder.
- * Ursprungslandet säger inte allt om hur miljön påverkas, det avgörs också av hur produktionen går till och var i landet den sker.

Bakgrund: I debatten har ofta påpekats att produktionsminskningar i Sverige som leder till minskad miljöbelastning kan innebära ökad miljöbelastning i de länder dit

produktionen flyttar. Rapporten svarade på ett behov av att jämföra miljöeffekterna mellan länder.

Kultuhistoriska bidrag och särdrag -uppföljning och utvärdering miljöersättningen till natur- och kulturmiljöer (2006:10)

- * Studien visar på de naturgivna och kultuhistoriska skillnader som finns mellan olika landsändar men också inom regioner.
- * Miljöersättningen har i stort sätt fungerat bra, men en del förändringar, som skulle kunna öka dess miljöeffektivitet.

Bakgrund: Mer omfattande utvärderingar av ersättningarna till kulturmiljöer saknades. Studiens resultat påverkade utformningen av nya stöd.

Miljöeffekter av träda och olika växtföljder (2006:4)

- * Variationen av växtföljder är stor och det finns egentligen inte någon "vanlig" växtföljd.
- * Trädeskravet i slättbygder har haft en positiv inverkan på biologisk mångfald genom att en större variation i odlingslandskapet skapats bl.a. genom stubbträdena.

Bakgrund: Den s.k EU-trädan (uttagen areal) innebar att trädesarealen ökade kontinuerligt. Rapporten svarar på frågan om hur trädor ser ut var de finns och vilka miljöeffekter de får.

Betesmarkerna efter 2003 års jordbruksreform - hot och möjligheter (2006:3)

- * Minskade djurbidrag och sänkta mjölkpriser försämrar lönsamheten i att ha betande djur samtidigt som andra förändringar, såsom införandet av gårdsstöd, gynnar betesmarksarealen.
- * Den sammantagna effekten på hävden av betesmarkerna är svårbestämd och starkt beroende av lantbrukarnas anpassningsmöjligheter till den förändrade politiken.

Bakgrund: Med minskande antal djur som en följd av MTR-reformen fanns behov av att analysera hur betesmarkerna skulle kunna påverkas. Rapporten skrevs av Lars Jonasson och Karl-Ivar Kumm.

Odlingslandskap i förändring - En uppföljning av LIM:s referensområden

- * Miljöstöden har haft tydligt positiva effekter på odlingslandskapet. Trots detta så sker det totalt sett en igenväxning i landskapet. Mer information finns att få i informationsblad på svenska och engelska.

Informationsblad på svenska

Informationsblad på engelska

Växtnäringsförsörjning inom ekologiska produktionsformer (2005:13)

I rapporten beskrivs hur lantbrukare anslutna till ekologiska produktionsformer klarar växtnäringsförsörjningen och vilka övriga odlingsåtgärder som kan förekomma.

Bilaga 4

Publicerade rapporter. Översikt över de rapporter som producerats inom CAP:s miljöeffekter under perioden 2004-2009. Här anges också vilka av projektets temaområden som varje rapport har behandlat. Temaområdena delas in som följer: Löpande utvärderingar (LU), Fördjupade miljöstudier (FM), Hur fungerar jordbrukssektorn (JS), Styrmedel/politik (SP), Internationella studier (IS), Metodutveckling (MU), Presentation/information (PI).

Titel	Temaområde	Rapportnummer
Fornlämningar	LU	Plan. nov-dec 2010
Uppföljning av 50-trädsregeln	FM, SP, MU	Plan. nov-dec 2010
Jordbruk, bioenergi och miljö	SP, JS, MU	Plan. nov-dec 2010
Konsumentmakt - miljömärkning som styrmedel	SP	SJV Rapport 2009:12
Utvecklingen av ängs- och betesmarker – igår, idag och i morgon	FM, SP, MU	SJV Rapport 2009:10
Växtskyddsmedel och miljöeffekter	FM	SJV Rapport 2008:3
Miljöeffekter av slopad uttagsplikt	SP, JS, FM	SJV Rapport 2008:13
Jordbrukets miljöeffekter 2020 - en framtidsstudie	JS, SP	SJV Rapport 2007:7
Landskapselement med miljöersättning	FM, SP	SJV Rapport 2007:5
Import av kött - export av miljöpåverkan	FM, IS	Naturvårdsverket Rapport 5671
Miljöeffekter av 2003 års jordbruksreform	FM, SP, JS	SJV Rapport 2007:4
Kulturhistoriska bidrag och särdrag - uppföljning och utvärdering av miljöersättningen till natur- och kulturmiljöer	FM, SP	SJV Rapport 2006:10
Miljöeffekter av träda och olika växtföljder	FM, SP, JS, MU	SJV Rapport 2006:4
Betesmarkerna efter 2003 års jordbruksreform-hot och möjligheter	JS, SP	SJV Rapport 2006:3
Odlingslandskap i förändring - En uppföljning av LIM:s referensområden	LU	Naturvårdsverket Rapport 5420
Växtnäringsförsörjning inom ekologiska produktionsformer	FM	SJV Rapport 2005:13
Skötsel och restaurering av betesmarker och slätterängar	FM, SP	SJV Rapport 2004:11
Tre nya miljöersättningar - Hur blev det?	FM, SP, JS	SJV Rapport 2004:5

Bilaga 5

Undersökningar och inventeringar som finansieras utanför CAP:s miljöeffekter men vars resultat är viktiga som underlag vid utvärdering av jordbrukspolitikens miljöeffekter

Verksamhet		Finansierande myndighet	Genomförs/ utges år
Jordbruksstatistik	Jordbruksstatistisk årsbok	SJV	årligen
	LBR (lantbrukets företagsregister)	SJV	vart tredje år
	Jordbruksekonomiska undersökningen	SCB	årligen
Miljöstatistik	Försäljning av handelsgödsel	SCB	årligen
	Försålda kvantiteter bekämpningsmedel	KemI	årligen
	Växtskyddsmedel i jordbruket	KemI	årligen
	Gödselmedel och odlingsåtgärder i jordbruket	SCB	vartannat år
	Kväve- och fosforbalanser	SCB	vartannat år
	Utsläpp av växthusgaser	NV	årligen
Inventeringar	Fornminnesinventeringen	RAÄ	kontinuerlig
	Natura 2000 och andra skyddade områden	NV	kontinuerlig
	Ängs- och betesmarksinventeringen	SJV	kontinuerlig
Miljöövervakning	NILS (Nationell Inventering av Landskapet)	NV	återkommande
	Häckfågeltaxeringen	NV	årligen
	Typområden på jordbruksmark	NV	årligen
	Pesticid databasen	NV	kontinuerlig
	Bekämpningsmedel i vatten	NV	årligen
Stödstatistik	ARARAT databas gårdsstöd	SJV	kontinuerlig
	DAWA databas miljöersättningar	SJV	kontinuerlig
	Blockdatabasen	SJV	kontinuerlig
Övrigt	Rödlista för hotade arter	Artdatabank	vart femte år
	SOIL-N körningar	NV	vart sjätte år

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se